

Фото Георгія Лук'янчука

Український дух не змалів

Надія КИР'ЯН

Вручаючи премію, голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Павло Мовчан сказав:

— Ми з Георгієм Філіпчуком щойно повернулися з Канева, з могили Тараса Шевченка. Ми побачили, що протягом трьох років глава держави не спромігся гідно пошанувати пам'ять нашого генія, без якого немислиме існування нашої нації. Бо Шевченко є наша програма, його присутність — зоряна! Це він нас наснажує, дає колосальну енергію, заряджає на боротьбу — адже сьогодні створюють Україну без українців, без української культури, без якої немислима держава й нація. Сьогодні нас роблять безсловесними, нас витісняють ті, хто “носить ДНК варвара”, як сказала Катерина Мотрич, що прочитала, проаналізувала і зрозуміла сутність ворогів, які не тільки на лінії фронту, а й тут, усередині держави, всередині нас. Це найбільша наша проблема, тут найтяжча наша боротьба. Катерина Вакулівна постійно на передовій лінії цієї боротьби.

Катерина Мотрич — авторка книжки оповідань “Соняхи” (1977), збірок оповідань і повістей “Час найкоротшої тіні” (1982), збірки “Чорнобиль: “Звізда Полин”. Її перу належать романи “Перед храмом любові і болю”, “Досвіток”, “Ніч після сходу сонця”, “Вавилонська вежа”. Письменниця 25 років тому написала твори, тепер уже хрестоматійні, “Молитва до мови”, “Молитва до убієнних голодом”, “Молитва до України”, які й нині не втрачають актуальності.

“Але найважливіше її гостре публіцистичне слово, на яке надихнув Шевченко, — наголосив Павло Мовчан. — Це її бачення, її розуміння нинішньої ситуації. Відомо, що щороку вручають дуже важливу Національну премію ім. Тараса Шев-

ченка. Але не всі, достойні цієї нагороди, її отримують. Ось чому зараз новозаснована премія як вияв народної шани та поваги до своїх митців, така актуальна”.

Перша лауреатка щойно створеної премії подякувала всім, хто поцінував її слово, зокрема “Просвіті”. “Я вважаю, — сказала Катерина Мотрич, — що біля Шевченка збираються найдорожчі, найкращі, аби засвідчити Богу: український дух не змалів і не виродився. Господь усе це бачить, читає письмена наших душ і там прочитуються домінуючі віхи: це любов до свободи, до України, до людей. По цьому нас відкриває і впізнає світ. І цей дух не здолали пекельні ворота Кремля, не уб'ють гради і не може знищити цей огидний, агресивний “руський мір”. Ми пам'ятаємо часи, коли приходили до пам'ятника Шевченку 22 травня було за подвиг, коли за це відраховували з вишив, звільняли з роботи. Але люди йшли, навіть наражаючись на небезпеку. Хоч маємо чверть століття незалежності, боротьба за Україну триває, попереду дуже непрості часи. Дай Боже, щоб усі наші боріння увінчалися перемогою. Дай Боже, щоб прийшли до влади ті, на кого так чекаємо і на кого так сподіваємося, щоб ми дочекалися тієї України, якої ми всі варті”.

Руслан Колесніков, заступник голови Руху “Справедливість”, сказав, що вважає підтримку митців нині дуже потрібною, адже саме мова та культура — фундамент нашої нації. “На жаль, за 26 років

міннялися тільки політичні прапорці, а зрадники завжди сиділи у владі. Але вони не можуть зрозуміти простої речі: що ті хлопці та дівчата, які свого часу виходили на майдани, які захищали і захищають нашу країну — незламні, бо в них живе дух Шевченка, це те, що нас гуртує. Я впевнений, що Революцію гідності ми зможемо закінчити лише Революцією свідомості, коли до влади приведемо тих людей, які відстоюють нашу незалежність. У цьому нам допоможе молодь, яка візьме на себе відповідальність відроджувати, творити країну. Я переконаний, що з такими людьми, як наш лідер Валентин Наливайченко, з партією “Патріот”, з “Просвітою” ми це зробимо”.

Лідер партії “Патріот” Микола Голомша нагадав, що наші предки завжди відстоювали свою землю завдяки силі духу. “Сьогодні ми розпочали велику справу — заснували народну Шевченківську премію і вручили Катерині Мотрич, яка зігриває душу українців своїми творами”.

Привітали письменницю також виконавчий директор “Української альтернативи” Георгій Філіпчук, лідер молодіжного крила “Народного руху України” Костянтин Новаленко, письменниця Антонія Цвіт, яка презентувала свою нову книжку — роман-триптих, присвячений Шевченкові.

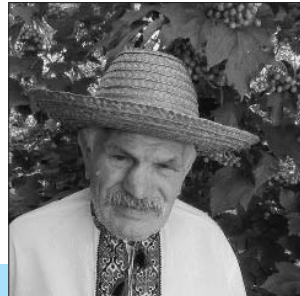
Хор Київської “Просвіти” Оболонського району виконав низку пісень на слова Шевченка.

К. МАНДРИК-КУЙБІДА: “ПОВЧАННЯ СИНАМ”

3

МИКОЛА ТАРАН: “ІМЕНА КАТІВ ЩЕ НЕВІДОМІ”

4-5

ЧИ ЗНАЄМО ІВАНА ФРАНКА?

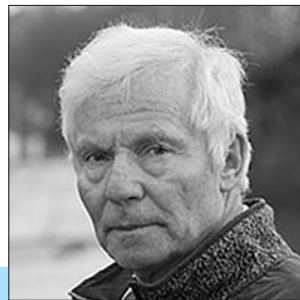
6-7

ІНТЕРВ'Ю З ДМИТРОМ ДРОЗДОВСЬКИМ

10

З РОСИ Й ВОДИ МИКОЛИ ТОМЕНКУ!

14

Частина подарунків від Товариства “Просвіта”

Микола ЦИМБАЛЮК
Фото Олександра ЗДОРОВИЛА

Цією ідеєю наскрізь було просякнуте кожне слово, кожен виступ київських гостей і господарів-луганців на Міжнародному Шевченківському літературно-мистецькому святі “В сім’ї вольній, новій”, що впродовж двох днів 17–18 травня тривало на Луганщині. Склад численного десанту, що взяв участь у заходах із шанування пам’яті Великого Кобзаря, був інтернаціональним. Україну представляли відомі письменники (серед них багато Шевченківських лауреатів) на чолі з головою НСПУ, керівником делегації Михайлом Сидоржевським, артисти, художники, науковці, журналісти, просвітяни; Польщу — письменниця, співачка Божена Боба-Дига і музикант Машей Зімка; Вірменію — редактор Інтернет-видання і громадський діяч Рубен Меграбян; Азербайджан — письменник Ельмар Мамедов; Молдову — Георгі Колцун; Казахстан — Рустем Жангожа, від братів-білорусів були літературний критик, перекладач Юрась Пацюпа і відомий письменник, громадський діяч Уладзімір Някляев... Не було там лише так званих “братів-росіян”. Їхні “вітання” українці і так щодня чують із того боку східного фронту.

Але близькість “лінії зіткнення” (як, вдаючись до евфемізмів, повторюють наші офіційні речники) не змогла зашкодити теплим, щирим зустрічам учасників Шевченкового свята з численними колективами Луганщини. Вони відбулися в Северодонецьку, Лисичанську, Рубіжному, Кременній, Новоайдарі, Новоскові, Старобільському і Сватівському районах. На кожну зустріч гості їхали не з порожніми руками. НСПУ, як

і ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, привезла дорогі подарунки — книги. Це крім тих, які безпосередньо передавали навчальним закладам і бібліотекам самі письменники. Бо, як сказав один із луганців, перемогти в російсько-українській війні, зробити Україну привабливішою для українців і світу може лише вища, гуманніша культура — духовна й матеріальна. А ще — висока та бездоганна мораль суспільства і переважної більшості громадян як джерело і свідчення тієї ж таки високої національної культури.

У перший вечір велике враження на всіх учасників справила прем’єра вистави Луганського обласного академічного українського музично-драматичного театру “І все-таки я тебе зраджу...”. Режисер Вероніка Золотоверха поставила фантазію на одну дію за п’єсою Неда Нежданой. В центрі дії наша геніальна письменниця Леся Українка, яку називають дочкою Прометея за її полум’яне слово, сповнене волелюбності й оптимізму, за силу духу, любов до свого народу і Батьківщини. Все її життя — це безприкладний подвиг у боротьбі не лише з власним постійним фізичним болем. Вона мужньо вела, як зазначається в анонсі вистави, свою “тридцятилітню війну” з невиліковною хворобою, любила і творила.

Так само вершиною Шевченкового свята став завершальний концерт за участю гостей і господарів-луганців. Блискуча режисура, прекрасна гра акторів, емоційно-філософські монологи і полілоги, продумана хореографія, вражаючий за своїм змістом відеоряд із Майдану і боїв на Східному фронті, що супроводжував виставу, не могли залишити спокійни-

ми глядачів. Звучали пісні, сповнені оптимізму й любові до України народних артистів України кобзаря Василя Нечепи, Анатолія Матвійчука, вірші поета-пісняря Андрія Демиденка, лунало слово Великого Тараса.

Мені разом із секретарем НСПУ Олександром Божком, вірменським гостем Рубеном Меграбяном, старшим науковим співробітником Інституту української мови НАНУ Ангеліною Ганжою поталанило зустрітися з викладачами та студентами Східноукраїнського національного університету ім. Дала. Кожному із нас було що розповісти, чим поділитися з аудиторією. Хоча епіцентром залишався наш геніальний пророк Тарас Шевченко, його велике і невмируше Слово. А після виступів нас запитали: що треба українцям робити, аби виконати заповіт Тараса, не втратити державної незалежності, як це було 100 років тому після поразки Української революції 1917 року?

Знайти відповідь можемо в нетлінному слові Шевченка: нам треба єднатися. Бо в нашому розбраті у мові, Церкві, політиці си-

Зі словом Тараса — А. Паламаренко

«Обніміться ж, брати мої...»

Ці Шевченкові слова з його поеми-послання “І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм в Україні і не в Україні...” у геніальному виконанні народного артиста України, лауреата Національної премії ім. Т. Г. Шевченка Анатолія Паламаренка звучали пронизливо-пророче та як ніколи зворушливо в переповненій залі обласного музичного училища Северодонецька. У цей час там, на передовій, до якої рукою подати, від російських снарядів і мін вивергалася в небо українська земля, перемішана з кров’ю наших захисників. У цю мить, гадаю, не мене одного пройняла думка, що це Шевченкове послання українцям треба слухати як молитву-благання одразу після національного славня. Щодень слухати, думати, і робити кожному з українців бодай маленькі кроки до утвердження нашої, незалежної і соборної України...

Керівник Луганської військово-цивільної адміністрації Ю. Гарбуз на виставці “Мальовнича Україна”

ла нашого споконвічного ворога — Москви. Українцям ще багато треба вчитися, особливо сьогодні, коли Захід відчинив нам двері в Європу. Нам треба знати і шанувати національну культуру, вміти просувати і захищати своє в глобалізованому і не завжди привітному світі. Мусимо бути гідними тих духовних надбань, які дали не лише Україні, а й світу наші попередники — діячі культури і мистецтва, науки і освіти. Нам треба мати своїх успішних українців-бізнесменів, які як Симеренки чи Чикаленко любитимуть Україну до глибини власної кишені. Нам ще багато чого треба, але сьогодні найголовніше — це перемогти нашого ворога, а він не лише по той бік фронту.

Білорус Уладзімір Някляев, виступаючи на заключному концерті, зазначив, що сьогодні українці підняли на оборону не лише власної незалежності, а й за незалежність і майбутнє Білорусі, Грузії, Молдови, за свободу і поступ інших народів Європи. І так думає не лише він...

Прощаючись із нами, керівник Луганської обласної військово-цивільної адміністрації Юрій Гарбуз наголосив:

— Вдячний усім, хто приїхав до нас з України та інших країн, приєднавшись до культурного проекту, присвяченого нашому видатно-

му поету, чия творчість живе вже понад півтори сотні років. Саме на таких наповнених духовністю заходах треба вчитися нашій молоді, щоб вона серцем відчувала сенс поезії Тараса Шевченка і сучасників, розуміла істинну цінність нашої культурної спадщини.

А заступник міністра культури України Юрій Рибачук ще на відкритті національної художньої виставки “Мальовнича Україна” говорив, що у такому спілкуванні до всіх нас повертається віра в те, що ми єдиний народ, яка дає нам сили встояти у цій гібридній війні.

Голова НСПУ Михайло Сидоржевський та заступник голови НСХУ Ігор Волошук, відзначивши високий рівень організації свята та гостинність мешканців, широ дякували луганцям за любов і мужність, за шану до нашого Пророка.

А луганці, прощаючись, відверто і щиро зізналися:

— Шевченківське свято для нас, зустрічі з нами — це ковток свіжого повітря...

А так хочеться, щоб дихати вільно, на повні груди, могла вся Україна: від Карпат до Донецьких степів, від Поліських лісів і озер до Кримського узбережжя. Зрештою, це залежить від кожного з нас, українців.

Висадка літературно-мистецького десанту в м. Рубіжне на Луганщині

Вітання артистам після вистави “І все-таки я тебе зраджу...”

“В бій ідуть одні “старики”. Народний артист України Володимир Талашко і письменник Уладзімір Някляев (Білорусь)

Катерина МАНДРИК-КУЙБИЦА: Повчання синам

Збирали яблука в саду
Достиглі і пахучі.
Лунали співи до ладу
І жарти неминучі.

А потім картоплі пекли
У вересневий вечір.
Дими Бозниками текли
У гаморі малечі.

Щасливо, затишно було...
Загавкали собаки —
Входили нагло у село
Московські посіпаки.
1945

Наші знамена

Не знищить нас жорстока доля —
Зведемо український дім,
Бо нам знаменом править:
“Воля Людині і народам усім!”

До зброї, браття! Всі до бою
Супроти недругів лихих.
Ми помстимося за героїв
Або долучимось до них!

Будь-хто із нас героєм стати
Щомиті кожної готов.
Ми смерть не будем обминати,
Якщо вже час її прийшов!

Не зломлять вороги, ні зрада —
Нас Богоматір береже.
Чекає слава чи загибля —
Нам однаксінько уже.

Коли впаде на полі бою
Із москалями хтось із нас,
Складемо почесні герою
І підем сповнювати наказ...

Не знищить нас жорстока доля —
Зведемо український дім,
Бо нам знаменом править:
“Воля Людині і народам усім!”
1944

Я дихала вітриськами негоди.
Вдивлялася у хмари грозові.
Страхи свої зумівши побороти,
Надії в небі бачила нові.
Чим темно більш, тим вогники ясніші!
Повстанська кривця зорями сія,
А Україна все стає сильніша
І я.

До бою!

Вперед, Вітцівшини сини, —
Там нас чекає слава!
Священну землю боронить
Зове зоря кривава.

Від ворогів, що днес прийшли
Народ наш погубити.
Ставаймо в стрій, ідім у бій —
Державу боронити!

До зброї, гей! Заброд ачей
Зітремо рать потворну.
Їх кров червона потече
У нашу землю чорну.

Так буде з кожним, хто прийшов
Життя в нас відібрати,
Бо смерть за смерть і кров за кров.
Очікуйте відплати!

1946

Благослови вогнем, а не словами:
Він палить і водночас оновля.
Зависнувши у часі понад нами
Всіх полум'ям жальким благословля.
Він спопеляє висохле достоту.
Вмертвляє непотребу самоти.
Благослови вогнем у непогоду
Хай присмаку не чую гіркоти!
А чую силу спротиву до болю,
Яка мене наповнює ущерб:
Або здобудеш вимріяну волю,
Або достойну вигадеш смерть.

1946

Поля, і гори, і ліси,
Домівок наших голоси,
Сади і ріки голубі —
Усе, що бачиться тобі

Під українським синім небом,
Від москаля очистити треба.
Крім тебе це ніхто не зробить
І помочі не жди Європи.

1950

Нас позаписано в бандити
І позабрато імена,
На сім нових замків закрито
У підземеллі без вікна.

Тепер ми знаємо неволю
По катуваннях, кайданах,
По необмеженому болю
В до крапки звужених очах.

Усе стиснулося до слова.
Я не остання на межі.
Дорога стелиться тернова
В краї чужі.

1951

Місили мене навісні кулаки,
І копали чоботи в груди,
І смерті на горлі міцні п'ястки
Я відчувала повсюди.

І запах нудний пам'ятаю її
Ще з перших хатиночок згарищ,
Коли у Карпатах відбулись бої
Із тими, що звалились “товарищ”.

Вони ненавидять і мову, і нас.
Для них ми “ізмєннікі. Точка”.
Кривавилось ними обличчя не раз
І вишита мною сорочка.

Живцем виривали із мене слова,
Зробивши їх згустками болю.
Не знаю, чому я донині жива
І вірю, що вийду на волю?

Зі мною таких, як і я, — тисячі.
Відходим шоденно, як тіні.
У душах любов до братів несучи,
Вбивають яких в Україні.

Прокляттям над нами московська доба.
Мов круки, стоять конвоїри.
Та свято для нас молодих — боротьба.
Ніхто не позбавить нас віри.

Гартується воля, гартується гнів
І виживуть з тисяч найкращі,
Тримаючи в собі кривавицю днів,
Зі сніжною ворога пащі.

І смерть тут була — нагорода.

В системі загартована людина,
Не звирівши із “Правдою” думки,
Не заговорить навіть і до сина,
Хоч з ним не спілкувалася віки.

Тому й кричить на інших:
“Не годиться” — Відмінна в кого риса
хоч одна.

Щоб однакові всі були обличчя —
Така-от в нього мрія потайна.

1956

Повчання синам

(уривок)

...У букеті мовнім
Щонайкраща квітка
Українська мова,
Дорогенькі дітки.

Нею нас природа
Говорити вчила —
Дарувала волю,
Дарувала силу.

І дощі, і вітер
В нашій рідній краї
З кожним із вас, діти,
Нею розмовляють.

За колючим дротом
У страшнім Сибіру
Катував цю мову
Деспот озвірілий.

Убивав по тюрмах,
Заливав отрути,
Щоб веснянку-душу
Вбити чи зіпсути.

Не вдалось! Не вдається!
Поки ми укупі,
Найлютіший ворог
Нас не знищить, любі.

Не зітре ні титли,
Не уб'є ні слова,
Бо травинка кожна —
Українська мова.

Кожна гілка, брунька,
Листя та пагінчик —
Це маленький мови
Нашої промінчик.

А як хтось забуде
Рідний запах слова —
Запече у грудях
Українська мова.

Протече огненно
Соромом по жилах,
Прожене непам'ять,
Щоб душа ожила.

І стелилась гілко
Праведна дорога,
Вимошена Словом
До людей і Бога.

1963

Минає вік людський, неначе пори року:
Весною як усе, народжуємось ми.
Час юності, пройшовши літом ясноким,
У вирій відлетить, лопочучи крильми.

А в осінь золоту, яка по тім наступить,
Прийде свята пора визбирувати плоди
І зважувати у час, коли на одро ступиш,
Чи чесно по життю тобі вдалось пройти.

Як сонце нетривке замінять стужі й сльоти,
Зима стріпне нараз іскристими крильми —
Вмирає, сміючись, знебарвлена природа,
А з нею, як непотріб, відходимо і ми.
2002

І було... і було... і було...
І слово, і сила, і воля.
Безжально, як сон, відійшло,
Лиш плаче покривджено доля.

Та в цій безпросвітній біді,
Де вижили слабші і кволі,
Вже сходять слова молоді —
Боротися кличуть за волю.

Пройшовши довголітню лихверть,
Коли до нас повернетесь знову,
Усі, хто подолав Сибір і смерть,
Камінням ляжуть в Вашу підоснову.

Щоб не вернулись розстрілів роки,
В які брехню ладнали під ікони,
Свобідні витинаючи думки,
Насильство називаючи законом.

Щоб доля наша радісна була.
В ім'я Отця, і Матері, і Сина
Добро дійшло до кожного села,
Піснями щоб звучала Україна!
1987

Нашадкові

Ми стали колись на борню з ворогами,
Не маючи шансу звитяги, мабуть.
У вічність пішли ми Сибіру снігами.
Ти нас не забудь.

Ти нас не застав і не знаєш, які ми.
Змінилися люди, обвуглився час.
Пішли ми у вічність усі молодими.
Ти згадуй про нас.

Молитвою тихо, піснями гучними,
Які ще співають з означених пір
Стали своєю волю і Бог берегтиме.
Нашадку, повір.

Хай сумнів тобі не загляне тривожно
У душу чи серце з імлі.
Усі перешкоди усунути можна.
Будь сильним, як ми.

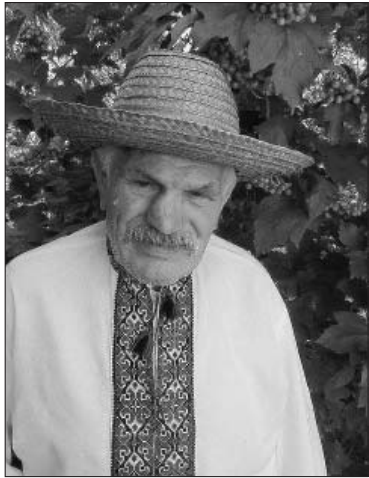
Ми кров'ю платили за волю народу,
Грудьми закривали улюблений край,
І слово, і пісню до твого приходу.
Про це пам'ятай.

На засланні

«Вороги народу» і «польські шпигуни»

Микола Тарах,
краєзнавець, дослідник історії

Потопивши в крові Гайдамацький рух, кат українського селянства польський магнат Ксаверій Браницький за свої перемоги отримав від короля у власність землю всього Поросся разом із людьми, які її обробляли. Почалося масове закріпачення козаків, які підтримували гайдамачину. Тим часом поріділи села і містечка заселяли поляки-переселенці, а козацькі оселі в містах і містечках заселяли жидаї, які також прибували з Польщі. Закріпачених козаків граф Ксаверій Браницький розселяв на околицях, де створював та облаштовував нові панські філярки. Біля Білої Церкви такі філярки були створені в урочищі Роток, на Заріччі, в Олександрії та Гайку. Численність жидівських громад у містах почала значно перевищувати українські громади. А Білу Церкву навіть визнавали другою після Бердичева жидівською столицею на Правобережній Україні.

У багатьох селах Поросся створювалися та об'єднувалися чисельні польські громади. Утворювалися цілі сільські кутки, селяни тим куткам давали промовисті назви. Так у селах Саливінки та Соколіва, що недалеко від Білої Церкви, такі кутки називали "Кракузами", мабуть, тому, що прибули поляки з Краківського Воєводства, а поряд, у селі Пологи, польський куток мав назву "Крулі", тут проживали поляки на прізвище Круликівські. Утворювалися й польські поселення-хутори. Скажімо, біля старовинного села Мар'янівка, малої батьківщини І. С. Козловського, яке згодом виросло у село і отримало назву Друга Мар'янівка. Вже в середині ХХ століття села зрослися в одне з історичною назвою Мар'янівка.

Українські і польські громади в наших селах жили у мирі й злагоді: утворювалися змішані родини, багато поляків приймали православну віру, як і окремі українці, здебільшого — жінки після одруження з поляками ставали католичками.

У період окупації більшовицькою Росією українських земель однакових репресій зазнавали й українці й поляки, чого не скажеш про євреїв, яких нерідко більшовики залучали до репресивних заходів під час суцільної колективізації та Великого сталінського терору 1937—1939 років.

Наситившись "ворогами народу" — українцями, енкаведисти взяли за фабрикації "польських шпигунських чи навіть фашистських організацій і груп". У Гребінківському районі, на думку НКВС,

повинна була діяти така організація. Саме в кабінеті начальника Гребінківського районного НКВС вона й була народжена і призначена діяти на Саливінківському цукровому заводі, де багато поляків працювали на керівних посадах у бухгалтерії. Організатором і керівником тієї вигаданої польської шпигунської підпільної організації, яку "викрив" слідчий держбезпеки молодший лейтенант Каледін, мав бути касир цукрового заводу Форнальський Іван Йосипович, 1883 р. н. Гребінківський районний прокурор Скоробогатов вину Форнальського сформулював таким чином: "Форнальський звинувачується в тому, що є учасником контрреволюційної націоналістичної групи на заводі, гуртує і проводить контрреволюційну роботу, спрямовану для невдоволення радянською владою серед робітників шляхом створення великих черг біля каси при видачі зарплати".

Де і біля якої каси при рахуванні не було черги при виплаті людям зарплати? Та, за визнанням Гребінківського районного прокурора Скоробогатова, на Саливінківському цукровому заводі вивуватим черг був саме заводський касир, старий поляк Форнальський. Його вирішили суворо покарати.

Слідство у справі контрреволюційної націоналістичної шпигунської організації на Саливінківському цукровому заводі мало неабияке значення для районного НКВС, яке взялося за виявлення "ворогів народу" серед мешканців району польської національності.

Слідчий Каледін, не без тортур, на допиті 26 червня 1937 року вимагав від Форнальського "повних показаній по существу", в тому, що він є керівником шпигунсько-шкідницької польської націоналістичної організації на цукровому заводі. Не маючи сил стерпіти знущання, старий Форнальський покійно зізнався у нескоеному: на підставі задалегідь заготовлених слідчим зізнань він підтверджує, що зустрічався з секретарем польського консульства у Києві й отримав від нього доручення про створення шпигунської організації на Саливінківському цукровому заводі 1934 року. Форнальський підписав усі "зізнання", які підсунув на допитах слідчий Каледін. Касир підтвердив, що ніби після отримання доручення він вербував поляків-службовців цукрового заводу до контрреволюційної організації: "Я поінформував їх, що побував у польському консульстві, розповів їм про отримані мною завдання, переконував їх у необхідності їхньої мені допомоги, нагадуючи їм, що вони теж поляки і зобов'язані допомагати польській державі".

Таким чином йому, Форнальському, вдалося завербувати в польську шпигунсько-шкідницьку організацію: Витвицького Віктора Івановича, Плаговського Алузія Ксаверовича, Дорожинського Ігнатія Івановича, Житинського Йосипа Калістратовича, Житинського Франца Калістратовича, Лаговського Павла Казиміровича, Лаговського Казиміра Казиміровича, Лукашевича Івана Івановича, Микевича Людвіга Станіславовича, Шабранську Яніну Ігнатівну та українця Нагорного Кирила Марковича — завідувача двору цукрового заводу.

Далі Форнальський навіть

підтвердив підсунуте Каледінім (ніби його власне) зізнання в тому, що в 1936 та в 1937 роках він отримував грошову допомогу від Польщі в сумі п'ятдесят злотих.

Про свою причетність до організації і активну участь у її антирадянській діяльності на користь Польщі зізналися всі підслідні члени організації. Окрім єдиної жінки Яніни Ігнатівни Шабранської. Вона категорично заперечувала на кожному допиті свою причетність до контрреволюційної польської шпигунської організації: "В поданому на мене звинуваченні винною себе не визнаю, так як завербованою в названу Форнальським Іваном Івановичем організацію я не була про що і підписуюся".

Подальше звинувачення Яніни Ігнатівни Шабранської велося лише згідно з показами інших звинувачених по справі, і всі вони були сфальсифіковані слідчим.

На завершення слідчому-фальсифікатору потрібно було долучити до справи характеристики, які б ганьбили кожного звинуваченого. Їх Каледіну подали голова завкому Білинський, голова радгоспкому та інші. Всі характеристики були дуже схожі за змістом: "Форнальський Іван Йосипович — 49 років, уроженець Польщі, житель села Гребінки, поляк, громадянин СРСР, службовець, націоналіст. Маючи знайомство і дружбу виключно лише з поляками, колишніми

вірними служаками власниці цукрового заводу графині Браницької, вів себе замкнуто. Зборів робітничого колективу і профспілкової організації не відвідував. До радянської влади був вороже налаштований. У громадському житті заводу участі не приймав. Працюючи касиром заводу, вів себе зневажливо і з ненавистю до робітників. У 1920 році під час наступу поляків, разом з групою службовців заводу — поляків, зустрічав передові польські частини з квітами, хлібом і сіллю, з вітаннями "Нех жие польска, віват!", кидаючи квіти під конячі копита. Під час відступу поляків старався тікати разом з ними, але був настигнутий розвідкою червоної армії і повернутий назад".

До членів цієї польської шпигунської антирадянської організації, волею слідчих Гребінківського НКВС, був зарахований і 38-літній Нагорний Кирило Маркович, українець, мешканець села Гребінки, завгосп цукрового заводу, який "навмисне не проводив ремонт тяглового транспорту, не було ні однієї справної підводи і саней, що згодом негативно відбилася на забезпеченні заводу фуражем".

Справу польської шпигунсько-шкідницької, націона-

лістичної, контрреволюційної організації було завершено і переслано на розгляд сумнозв'язної Трійки Київського обласного Управління НКВС.

Справа в кабінеті обласного управління НКВС довго не залежала — 17 вересня 1927 року Трійка приступила до її розгляду. Своїм рішенням вона для всіх вишеназваних "ворогів народу" винесла найвищу кару — розстріляти.

Пошадили лише одного члена цієї організації — жінку Шабранську Яніну Ігнатівну, їй присудили 10 років позбавлення волі у радянських концтаборах. Мужня полька витерпіла всі тортури і приниження з боку катів із НКВС і не зламалася, не визнала вигаданої катями провини, якої ніколи не скоювала, не відступила перед радянською владою і готова була до будь-якої кари.

Своїх 10 років концтаборів Яніна Ігнатівна відбула у Томській області, а після звільнення повернулася до України, і за дозволом НКВС оселилася в селі Ольшаниця Рокитнянського району поряд із місцем проживання своєї дочки. Роботи за спеціальністю так і не знайшла, тому через деякий час переселилася в сусіднє село Йосипівку Рокитнянського району, де влаштувалася на роботу в бухгалтерію молочного заводу. Та на новому місці їй довго жити і працювати не довелося. За зміну прописки у вересні 1949 року її знову притягають до відповідальності,

до засуджено на чергове заслання до Красноярського краю. Їй на ту пору уже виповнилося 57 років. І знову тяжка дорога в далекій і холодний Сибір, де не було ні близьких, ні рідних людей...

Суворою карою дванадцятьох членів так званої контрреволюційної польської шпигунсько-шкідницької націоналістичної організації сталінської людино-ненависники аж ніяк не могли насититись. І тоді гребінківські енкаведисти з їхнього резерву намічених "ворогів народу" додали ще одного члена до організації. Ним став змінний хімік Григорівського цукрового заводу, що в Обухівському районі — Вандалковський Мар'ян Іванович, 1880 року народження, мешканець села Гребінки. Його батьки-поляки були виходцями з дворян, які 1888 року переселилися з Польщі до Білої Церкви, де батько працював у центральному управлінні магнатів Браницьких. Тож підстав для фальсифікації звинувачення на Вандалковського у енкаведистів було достатньо.

Слідство не було тривалим. 19 грудня 1937 року Вандалковського Мар'яна Івановича засудили до розстрілу, а вже 26 грудня опівночі у Биківнянському лісі, що біля Києва, чекісти вирок виконали.

"Розкриттям Польської націоналістичної шпигунсько-шкідницької антирадянської організації на Саливінківському цукровому заводі" гребінківські енкаведисти не заспокоювалися, вони продовжували вишукувати нових "ворогів народу" серед поляків, бо у невеликому за територією Гребінківському районі польська громада була доволі чисельною.

І ось пильне око районного НКВС впало на старовинне українське село Мар'янівка. В цьому селі польська громада майже рівнялася з українською, і жили вони в дружбі і злагоді, спільно боронили своє село від більшовиків, тож гріхів за мар'янівцями тягнулося немало і було з кого вишукувати енкаведистам своїх нових жертв.

За період сталінського терору в селі Мар'янівка репресували понад 70 мешканців: українців і поляків. Встановлено також, що з репресованих 37 осіб було розстріляно, зокрема 28 поляків та 9 українців.

Наситившись "польськими шпигунами" на цукровому заводі, завзяті борці з контрреволюцією не стали фальсифікувати мар'янівцям шпигунство на користь Польщі, а надали титул повстанської контрреволюційної організації, що діяла в їхньому селі. Кількість запідозрених у антирадянській діяльності мешканців села Мар'янівки виявилася занадто великою, тож районне НКВС, аби не заплутатись у фальсифікаціях, вирішило замість однієї створити дві незалежні одна від одної повстанські організації.

До першої організації мар'янівських контрреволюціонерів були зараховані Закревський Мар'ян Феліксевич, він же вважався і її керівником, Закревський Йосип Феліксевич, Закревський Антон Альбіневич, Гук Прохор Борисович, Юхимович Антон Степанович, Фороша Фаустин Раймонтович, Опанасенко Яків Дмитрович та Рогозний Михайло Олексійович.

Керівника організації Закревського М.Ф., який до арешту працював секретарем Мар'янівської семирічної школи, заарештували 5 серпня 1937 року. У селі його знали як освічену й інтелігентну людину, мав велику повагу і шану серед односельців. Енкаведисти звинувачували його у контрреволюційній діяльності, метою якої було повалення радянської влади та повернення буржуазної держави Україна. Такі ж звинувачення були пред'явлені й іншим членам цієї повстанської організації. Дуже швидко пройшло слідство, і вже 10 вересня 1937 року справу розглядала Трійка НКВС СРСР за участю Генеральної Прокуратури СРСР, і це тому, що всі українські “Трійки” були переповнені справами “ворогів народу” так, що доводилося багато справ пересилати до Москви.

Московська “Трійка” невідкладно розглянула справу мар'янівських контрреволюціонерів і винесла їм найвищу міру покарання — розстріл. Вирок було виконано без затримки.

А тим часом завершувалося слідство і над другою повстанською контрреволюційною організацією, членами якої були мешканці села Стрелковський Олександр Дмитрович — він же і керівник організації, Войновський Роман Семенович, Стрелковський Вацлав Макарович, Зелінський Григорій Йосипович, Галинєвич Іван Петрович, Стрелкович Мар'ян Францович, Гербут Віктор Григорович.

Усі названі учасники повстанської організації працювали у Мар'янівському колгоспі “Ударник”. І керівник організації Стрелковський О. Д., й інші її члени, окрім Гербута Віктора Григоровича, при застосуванні до них тяжких тортур визнали себе винними у причетності до контрреволюційної діяльності.

Аби справа мала професійне розслідування — стараннями слідчого до неї було долучено фальсифікований документ — акт антирадянської діяльності на кожного з учасників повстанської організації. Зміст акту був таким: “Комісія у складі представника від райвиконкому, член Президії Котловський І. Г., від МТС Шапран С. Д., старший агроном Криницький Є. С., голова сільської ради села 2-га Мар'янівка Дібрівний І., голова колгоспу “Ударник” села 2-га Мар'янівка Березанський Ф. М., бригадир 1-ї бригади колгоспу “Ударник” Янчинський А. Л. склали цей акт про слідує: Правління колгоспу “Ударник” села 2-га Мар'янівка, голова Стрелковський Олександр Дмитрович, завгосп Войновський Роман Семенович, бригадир Гербут Віталій Григорович, бригадир Зелінський Григорій Йосипович, бригадир Стрелковський Мар'ян Францович, комірник Стрелковський Вацлав Макарович, рядовий колгоспник Голіневич Іван Петрович під час свого перебування у керівництві колгоспом “Ударник” затискували критику і самокритику, розвалювали трудову дисципліну. Стрелковський Олександр Дмитрович зловмисно затягнув оранку чистих парів на місяць (замість травня орали і в червні місяці). Загноїв колгоспного хліба: віса 80 га, жита 61 га, пшениці 10 га, проса 34 га, сочевиці 11 га, віки 15 ц. Замочено 2 скирти озимини, сприяв зараженню 540 ц хліба кліщем 2-го та 3-го ступенів, унаслідок чого знищено 30 ц сочевиці та 7 ц пшениці і 100 ц

ячменю на 50-60 відсотків. Посівну кампанію було закінчено на 25 днів пізніше строку. Молотьба ще не закінчена, станом на 10 жовтня залишилося незмолоченим 237 гектарів”.

Усі учасники другої контрреволюційної повстанської організації, як і попередньої, були визнані винними і 22 жовтня 1937 року постановою “Трійки” НКВС СРСР в Москві отримали найвищу міру покарання — розстріл, а вже 9 листопада 1937 року жертв було розстріляно. Після таких гучних справ можна було б надалі село залишити у спокої, та зразкове Гребінківське районне НКВС не випускало з поля зору жодного села, жодного хутора. Потрібні були нові жертви.

Гребінківські енкаведисти бажали, аби жінки мар'янівських контрреволюціонерів також були покарані. Адже вони дуже добре знали про діяльність своїх чоловіків, проте НКВС не повідомляли, отже, були співучасниками їхніх злочинів проти радянської влади. Закони СРСР вимагали покарання і для них.

Уже після повного знешкодження контрреволюційних повстанських організацій у селі Мар'янівка Гребінківське районне НКВС невідкладно взялося за розправу над жінками. Однією з перших заарештували дружину керівника повстанської організації, голови колгоспу “Ударник” Стрелковського Олександра Дмитровича Ганну Феліксівну Стрелковську.

Її долю розділили і жінки інших мар'янівських “ворогів народу”: Гук Анастасія Тимофіївна, Добровська Марія Костянтинівна, Доля Олена Оксентівна, Закревська Ганна Лаврентівна, Закревська Ганна Фаустинівна, Закревська Марцеліна Францівна, Закревська Ганна Борисівна, Опанасенко Антоніна Петрівна, Попроцька Людмила Іванівна, Рогозна Параска Григорівна, Стрелковська Марія Григорівна, Стрелковська Олена Нарцисівна, Черкевич Софія Валер'янівна. Так українським та польським жінкам Гребінківщини, за велінням сатанинсько-більшовицької влади, за неское-ні ними гріхи судилося заслання в далекий і суворий Казахстан на вирощування та збирання бавовни. Більшовизму потрібен був “хлопок” за рахунок дармової каторжної праці українських жінок.

Після закінчення Другої світової війни жінки почали повертатися додому, і лише після смерті Сталіна у шістдесяти роках усі вони були реабілітовані. Але про долю своїх чоловіків, арештованих і засуджених як ворогів народу, вони нічого не знали. Дуже багато заплаканих листів відправили вони вождям Країни Рад та до високих радянських установ з проханням дати інформацію про долю рідних їм людей. Відповіді ніхто з них так і не дочекався.

Лише через десятки літ мар'янівці були реабілітовані. Та їхнім нащадкам і понині не відомі імена тих співробітників НКВС, які фальсифікували справи на безневинних людей. Невідомі також і імена тих місцевих сексотів, які давали неправдиві свідчення та свідомо підписували фальшиві звинувачувальні документи. Ніхто з них так і не був справедливо покараний за життя. Хоч кров безвинно убієнних стукає якщо не в наші серця, то в двері, за якими архіви нашої кривавої історії.

У Полтаві відкрили документальну виставку до Дня пам'яті жертв політичних репресій

Державний архів Полтавської області, спільно з обласним Управлінням СБУ, підготували документальну виставку про жертв політичних репресій “Політика Кремля — війна проти власного народу”.

— Під цей терор потрапив не один мільйон українців. Документи, які ми представили на виставці та які містяться в архіві, були під грифами секретності і багато нащадків не знали про те, що їхні діди і прадіди були репресовані, — говорить директор державного архіву Полтавської області Валентина Гудим.

— Тому сьогодні важливо згадати ті події, тим паче на тлі нинішніх.

Виставка “Політика Кремля — війна проти власного народу” діє у приміщенні Державного архіву Полтавської області, по вул. Зігіна, 1-а.

— Тому сьогодні важливо згадати ті події, тим паче на тлі нинішніх.

Виставка “Політика Кремля — війна проти власного народу” діє у приміщенні Державного архіву Полтавської області, по вул. Зігіна, 1-а.

Прес-центр Полтавського ОО ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Анастасія ЗАЛЕВСЬКА

18 травня сотні тисяч людей одягнули вишиванки, долучившись таким чином до вже щорічного, але ще неофіційного свята — дня вишиванки. Навіть за кордонами нашої Батьківщини цього дня люди одягали вишиванки, висловлюючи свою солідарність з українцями.

Відбулися найрізноманітніші заходи у багатьох містах нашої Батьківщини: флешмоби, марші, благодійні ярмарки, конкурси тощо. Висловити свою громадську позицію, зберегти традиції побуту наших предків та ознайомити світ із багатоманітною українською культурою: саме вишиванку більшість українців, згідно з проведенням нами опитуванням, вважають одним із основних національних символів нашої країни. Майже кожен, хто долучився до акції, зазначив, що вишита сорочка — це зручно, гарно і стильно. Одягаючи її, люди відчувають особливе тепло у серці і якусь надзвичайну підтримку своїх співвітчизників, предків і рідної землі. Нині вишиванка повертається у повсякденне життя українців і стає одним із модних трендів за кордоном. Тепер ми частіше одягаємо її за покликом серця, не чекаючи особливих приводів для того. І це зрозуміло, адже зараз ми нарешті знову відчуваємо себе єдиною нацією, сильною, неподільною, з героїчною історією, що розпочалась не вчора і не 25 років тому.

Наші предки закодовували у вишитих візерунках обереги, вишивальниця вкладала в роботу свою любов. Опитувані зізналися, що свої вишиванки купували, бо ніхто в їхніх сім'ях вишивати не вмів. Проте усе ж ми зустріли одного чоловіка, пана Олександра, який ґрунтовно підійшов до створення своєї сорочки. Він розповів, що це вже третя у його колекції вишиванка. Чоловік додав, що кольори він обирав сам і пояснив нам значення кожного з них. Пан Олександр виріс на Рівненщині і пригадує, що як був маленьким, більшість людей ходили у вишитих сорочках щодня. Але під час Другої світової війни багато етнічного

18 травня в Києві

одягу, разом з іншими предметами побуту, знищили, пошкодили чи вивезли з України. Тому, на жаль, у нього не залишилося жодної вишиванки від батьків, і нині, за можливості, він планує поповнювати свою колекцію, адже вишита сорочка — наша історія і культура. Українці, яким пощастило мати у домашній колекції вишиті реліквії, дбайливо зберігають їх, щоб передати нащадкам як частинку нашої культури.

Саме завдяки таким святам, як День вишиванки, ми, українці, особливо відчуваємо єдність нашого народу. Увечері того ж дня десятки людей прийшли на Майдан Незалежності підтримати кримськотатарський народ. Нагадаємо, 18 травня 1944 року НКВС розпочав примусове виселення корінного населення Криму. Умови перевезення були нелюдськими, життя на чужині нестерпне, тому майже 50 % депортованих загинуло. 2015 року Україна визнала депортацію 1944 року геноцидом кримськота-

тарського народу, а 18 травня нині проголошено Днем пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу. Аби вшанувати пам'ять загиблих, у центрі столиці влаштували жалобний мітинг, який транслювали в окупованому нині Криму. У мечетях багатьох міст України люди молилися за загиблих під час тих страшних подій. За словами організаторів, метою мітингу також було підтримати кримськотатарський народ, який зараз знову мусить виборювати право жити на своїй рідній землі. Володимир Казарін, ректор Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, закликав, за прикладом депортованих 1944 року кримських татар, добиватися повернення на свою рідну землю десятиліттям, якщо це буде необхідно.

Крим і Україна — нероздільні. Нині нам треба разом виборювати національну територіальну автономію Криму в складі України.

Народ, який із повагою ставиться до своєї культури та традицій, безсумнівно, зможе вистояти у боротьбі за свою землю. “Борітеся — поборете, вам Бог помагає!” — ці слова Тараса Шевченка неймовірно актуальні сьогодні для українського та кримськотатарського народів.

Символічно, що цього дня День вишиванки збігся з Днем боротьби за права кримськотатарського народу. Тож віримо, що вже скоро зможемо разом подолати окупанта та безперешкодно висловлювати свою громадянську позицію, одягаючи національний одяг у будь-якому куточку України.

Роман ГОРАК

Закінчення.
Поч. у ч. 20 за 2017 р.

Очікування сонця

Ми тратимо час і сили на те, щоб довести європейськість Івана Франка. Невже ми на маргінесі? Хіба в тому нашому домаганні визнати нас європейцями не відчувається присмак нашої меншовартості? Кому й чому маємо доводити, що європейці? Хочу нагадати, що наприкінці минулого століття, а більш стисло у 1902—1904 роках Іван Франко був найпопулярнішим серед усіх європейських письменників. Він на той час був співробітником (про що нам, на превеликий жаль, мало відомо) популярного журналу "Die Zeit", який у німецькомов-

Київ

ному світі задавав тон не лише в літературі, а й у політиці, економіці й решті важливих галузей. У цьому журналі працювали найвідоміші в Європі поети і прозаїки. І найбільш значимі, резонансні твори Івана Франка, наголошую, друкувалися німецькою мовою саме в цьому виданні. Нагадаю також, що найскандальніші речі, які збурювали Європу, Іван Франко друкував також у ньому. Наприклад, відому статтю про Адама Міцкевича "Поет зради" чи про галицькі вибори, що призвело до радикальної зміни виборчої системи в Галичині... Віденська преса у некролозі, присвяченому йому, назвала його публіцистичні твори, друковані у цьому виданні, перлинами публіцистики, яку рідко коли можна надібати навіть й на таку багату тогочасну публіцистичну творчість. Тобто Іван Франко задавав тон у літературі. Навіть у робітничій тематиці. Якщо у французькій чи німецькій літературі на робітничу тематику було зойкання над долею, поневоленням, рабською експлуатацією, то Франко пішов значно далі й був попереду, бо писав про те, як zorganizувати робітників, щоб визволити. З'являється його "Борислав сміється", який, напевно, через те, що там не було видно керівної ролі комуністичної партії, визнано художньо недосконалим (а судді хто?) і знятим з навчального процесу, хоча поруч з тим романом був глибокий психологічний роман "Воа Constrictor", де він демонструє свої можливості і письменника, і гуманіста, і людини, яка добре знає свій народ. А це

дуже важливо для Франка, бо він мав право сказати про свій народ так, як сказав про себе в автобіографічній передмові "Дещо про самого себе".

Ми постійно випускаємо з уваги той факт, що особистість Івана Франка формувалась у час незвичайних бурхливих зрушень у науці, бо саме тоді закладались фундаментальні основи фізики, хімії, математичного аналізу, генетики, коли розум людини проникав у складну будову вже не молекули, а атома. Вони не могли не зачепити Івана Франка і чи не його фундаментальне дослідження "З секретів поетичної творчості" є відповіддю на вимоги того часу.

Цілком іншого характеру має бути це питання, коли ми говоримо про європейськість Івана Франка і боїмося відповісти, наскільки добре ця ж Європа знає творчість Івана Франка зараз? Чи є у нас виданий будь-якою науковою інституцією бібліографічний довідник перекладів творів Івана Франка на найважливіші мови світу? Нема і не знаю, чи робота над ним розпочиналася. Тому не обурюємося, коли кажуть, що Європа з творчістю Івана Франка менше обізнана, ніж з уродженцем Дрогобича Бруно Шульцом та

його "Динамоновими крамницями".

З творчістю Тараса Шевченка німецькомовну Європу познайомив Іван Франко. Хто з теперішніх перекладачів зможе познайомити цю ж Європу з творчістю Івана Франка? Та й що ми можемо вимагати від Європи, коли основні твори Івана Франка, які творять його сутність, досі не перекладені. Продукуюмо в наших вищих спеціалістів з різних мов, але не можемо виховати бодай одного-двох, які б могли перекласти основні твори Івана Франка європейськими мовами, коли вже цього не можуть зробити в Європі. Натомість маємо не одну дисертацію, де повчають, як це робити.

Не можемо забувати того факту, що до Франка українська поезія розвивалась і жила майже винятково народною творчістю, а будь-яка спроба йти за європейськими зразками не перевершувала середніх позначок цієї поезії в Європі. Франко став першим, хто приніс і присвоїв нашій поезії ті зразки, які дають всі підстави вважати її європейською щодо форми і змісту. Побіч Тараса Шевченка Іван Франко став як символ нового, вищого ступеню розвитку української поезії, а її національно-визвольні ідеї дозволяють нам стверджувати, що був не тільки послідовником Тараса Шевченка, а більше:

стоїть поруч із ним. Якщо Тарас Шевченко розбудив український народ з летаргійного сну, то Іван Франко формував цей народ у націю. Був її вчителем і виховником. Це вже ми перед своєю совістю повинні відповісти для себе, коли при виконанні державного гімну кладемо руку на серце, чи ми його учні, чи ні...

На Івана Франка падали удари навіть з того боку, звідки падали не мали права. Чи може будь-який митець назвати себе митцем, якщо свідомо буде уникати Божих і загальнолюдських законів та істин, відгороджуватись від людей, їх проблем і середовища, в якому живе і свої сили та Богом даний таланти використовувати для творення "мистецтва для мистецтва", яке, як виявилось, ні на чому не базується, нічому не відповідає і яке ні тим, що там вперто його боронили, пропагували і творили ніяк не вдалось втілити у творчість.

Тим, хто прокладав нові дороги у мистецтві, хто вірив у прогрес, бажав боротися з кривдою, помилками своєї доби, прагнув для скutih волі і рівного щастя для всіх, ніколи не було легко, і можемо бути впевнені, що й не буде. Колись таких спалювали на вогнищах інквізиції, прогнали з батьківщини, вбивали, запили в божевільні. Чи потрібно ще прикладів? Коли в людини є віра в свою правоту, то вона, безумовно, все стерпить, все знесе. У часи Івана Франка ці форми змінилися, їх замінила зневага, байдужість, презирство, висміювання, чи, як казав сам Франко, суцільна облога. А скільки понижень зазнав Франко вже в наш час у статтях Олеся Бузини? Дивує не сам факт його виступів, а активна участь у цьому видавництва, теле- і радіопрограм. Іван Франко прекрасно розумів, на яку дорогу став і що його на ній може чекати. Не чекав на лаври.

Львів

Коломия

Надіявся винятково на велике терпіння, яке супроводжувало кожен його крок. Розумів це від першого кроку по цій дорозі і дав доказ тому у відомих "Каменярах", які підняли молот на його могилі й гримаять ним до нашої совісті до сьогодні.

Майбутні покоління будуть сміятись з нас, з нашого красномовства, нашого бажання виділитись, наших зацофаних банальностей, як і зараз ми сміємось із того ж у попередніх поколінь. Проте ні ми, ні вони не сміють

Відень

осуджувати його боротьби за оновлення світу. З того духа, що він охрестив "Вічним революціонером".

Чи перед майбутніми поколіннями ми зможемо похвалитись тим, що свято виконували його останній із заповітів: "Не мовчи". Ми мовчали, коли до сторіччя від відкриття Львівського театру опери і балету його перейменували з ініціативи кількох діячів, імена яких історія хіба запам'ятає не за їхні мистецькі успіхи, а за геростратову справу, перейменували з імені Івана Франка на ім'я Соломії Крушельницької, навіть не усвідомивши того, якої образи завдали й Іванові Франку, і Соломії Крушельницькій. Формальною підставою для перейменування було те, що указ Верховної Ради УРСР з 1940 року втратив свою чинність. Де гарантія, що з ініціативи колишніх секретарів первинних партійних організацій Львівський університет не може бути перейменованим і втратить ім'я Івана Франка, бо там само йому це звання присвоїла Верховна Рада УРСР 1940 року. Дозволю собі зауважити, що ще 1939 року і Київському театру опери й бале-

ту також указом Верховної Ради УРСР присвоєне ім'я Тараса Шевченка. Чи підніметься чиясь рука й на це перейменування?

Ми вперто мовчали і мовчимо, коли харківське видання випустило нову збірку творів Івана Франка, і у вірші "Не пора" вже немає ні служби москалям, ні ляхам. Це вже сталося у наші часи української державності, а не в дрімучі сталінські.

Ми продовжуємо мовчати, що за роки незалежності у Львові не з'явилося жодної меморіальної дошки Іванові Франку, хоч такі пропозиції постійно надходили, а щоб їх не було і в майбутньому, міська рада ухвалила рішення, що коли вже ім'я якогось діяча вшановано в назві певного об'єкта, то вшановувати його в назві іншого категорично забороняється. Ми вперто боїмося на приміщенні церкви Георгія, що по вулиці Короленка, котра тепер належить московському патріархату, вивісити меморіальну дошку, яка сповіщала б, що тут 1862 року, коли ця церква не підля-

гала московській юрисдикції, відбулося перше поминальне богослужіння за Тарасом Шевченком, ніби соромимось зізнатись у тому, що тоді у Львові не знайшлося іншої церкви відправити Службу Божу за православним, а за тодішніми мірками шизматиком, Тарасом Шевченком, а студентів, які брали участь у тому богослужінні, було відраховано з університету. Ми боїмося нагадати громадянству, що тут стояв перший пам'ятник Тарасові Шевченку у Львові, споруджений з каміння фундаменту цієї церкви, де відправилась перша панахида, і нагадати, що його порубали шаблями і знищили при захопленні Львова москалями 1914 року.

Протягом усіх років української державності у Львові, кафедральному місті Івана Франка, на так званих бігбордах, які стоять мало не через кожні десять метрів у центральній частині міста і рекламують бозна-що, не з'явилося жодного висловлювання Івана Франка про наші стремління, які були скеровані на те, щоб навчитися почуватися українцями тут, на власній, не чужій землі. Як розуміти, що святе для кожного українця місце біля пам'ятника Іванові Франку перед університетом його імені, де відбулись перші мітинги на захист української мови, про що ми пос-

тупово забуваємо, часто перетворюється на стійбище крамарів і торговців з галасливою, далеко не українською музикою. І як часто, спостерігаючи за тим, хочеться врешті, щоб прийшов той, хто за прикладом Христа порозганяв би всю цю камарилью і торгашів з храму батька його.

Ми вперто мовчали, коли на наших очах на святкування 160-ї річниці від народження Івана Франка на площі перед Оперним театром стягали на коліщатках до купи розчленовану голову Івана Франка, вимазану в жовтий колір виробництва місцевих архітекторів. Чи хтось за це покараний, бодай змішений з посади? Ніхто. Ми плескали в долоні за креативність наших чиновників місцевого пошибу за цю витівку.

Він прекрасно знав і не міг претендувати на все, що сотворив, перейде до майбутніх поколінь. Йому дорікали, чого не зосередиться на чомусь одному, а кидається на всі боки. А він інакше не міг: “Я був тим пекарем, що пече хліб для щоденного вжитку [...]”. В кожному часі я дбав про те,

лякого зайти глумитись над ним.

Не був Пушкіним, який мріяв про пам'ятник “више Александрійського столба”, а створював інший пам'ятник — зі слова, а воно не тільки для його сучасників, а й для нас і майбутніх поколінь важило і буде важити дуже багато. Хіба не Франкові ми повинні бути вдячні за те, що в хвилину сум'яття, коли виникли суперечки про доцільність поставити на порядок денний питання про незалежну соборну українську державність, він сказав своє рішуче слово у статті “Поza межами можливого” і той лозунг став дороговказом майбутнім поколінням. Хіба не він охолодив розгрячілі голови, які вперто пропитували марксизм, показавши, що нас чекає в англійській державі. Хіба не Франко сказав, що “все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, інтернаціональними ідеями ради би прикрити свої змагання до панування однієї нації над другою, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими “вселюдськими фразами покрити своє духове відчуження від рідної нації”. Чи варто нагадувати скандально відомий конгрес соціалістів в Хурі 1880 року, де вирішувалося питання про те, як бути з націями, які на той час не змогли реалізувати своїх національних домагань у вигляді власної держави. Нам радили найавторитетніші голови, а відтак і їхні послідовники, портрети яких на палицях ми носили понад сімдесят років на першотравневих та жовтневих парадах, асимілюватись у польське для галичан та російське для Великої України середовище. Саме тоді й зродилося Франкове

“Не пора!”, що від 1902 року стало нашим національним славнем. У вирішенні цього питання нам активно допомагали валуєвські та емські, цекаківські заборони української мови аж до закону Ківалова-Колесніченка, ухваленого нашою Верховною Радою 2012 року. Коли ухвалили закон про заборону української мо-

ви 1863 року, коли видали Емський указ 1876 року, бодай би хто в Європі виступив проти цих нелюдських дій уряду. Ні. Ніби не було карбонаріїв, ні революційної Франції, не гримів “Колокол” Герцена... І тут, у Галичині, ніхто не виступив на наш захист. Ми були наодинці зі своїми проблемами... Виступив тільки Франко, молодий хлопець, і, як виявилось, перекреслив тим віршем всю свою кар'єру! Він дуже добре зрозумів, що нам, українцям, світить, згідно з тими порадами, і зробив духовну настанову — “Не пора”!..

Безумовно, оте “Не пора” й Іван Франко як обжитість не дає спокою дуже багатьом сьогодні. Оце найбільше злить, тому постійно намагаються принизити Івана Франка будь-чим.

Не називатиму імен людей, які призвели до особистої трагедії Івана Франка. Згадаймо тільки, як було розіграно карту з його хворобою! Нездарність лікарів, низький рівень розвитку медицини — і ми втратили Франка. Це стало трагедією в його сім'ї. Він помирав самотнім, і це на нашій совісті. Як хворий, він міг залишити біля себе бодай одну дитину, щоб піклувалася про нього, але не скористався цим правом, а послав своїх Тараса й Петра на фронт, у час, коли синки інших ховалися за плечі батьків.

Суспільство спромоглося дати Франкові для допомоги стареньку, старшу за нього, жінку. Вона не могла його підняти, коли впав, встаючи з ліжка. Чекала, коли хтось прийде й допоможе. Найбільше, що могла зробити, покласти Франкові подушку під

Нагуєвичі

Одеса

щоб відповісти потребам хвилі і заспокоїти злобу дня”. Більше того, був переконаний, що з його творів дуже мало перейде до пам'яті майбутніх поколінь, “але мені це байдуже, — казав. — Я дбав поперд усього про теперішніх, сучасних людей”.

І коли Франко на своєму 25-літньому ювілеї сказав про себе, що найперше хотів бути у всій своїй багатосторонній діяльності людиною, то сьогодні це його заповнення розуміймо, що у цій діяльності хотів бути тим, хто поведе український народ шляхом загальнолюдського поступу до його державної незалежності. Став для нас прикладом, що може зробити одна людина серед дивовижно несприятливих умов для свого народу, коли вона перейнята справжньою, а не декларативною і показовою любов'ю до свого народу, якого в пролозі до поеми “Мойсей” назвав засмученим, розбитим паралітиком на роздріжжі, який не знає, куди йти, і втратив довіру до своїх поводитирів. Та любов привололила його пройти шлях, який пройшов від першого свого кроку до гробової дошки. Для рідного народу був наймитом і відчайдушним військом-терном, який своїми колючими шпичками боронив від усі-

Івано-Франківськ

голову... Заходили випадкові відвідувачі, подивитися, чи ще живе...

Як пояснити, що в такому шляхетному місті, як Львів, видатний поет, публіцист, мислитель Іван Франко помирав у злиднях? Чому, чому, чому...

І я розумію дослідників життя і творчості Франка, які уникали відповіді на це питання, завжди

Тернопіль

наголошуючи, що для нас творчість Франка важливіша, аніж його особисте життя. До того ж у період хвороби він був налаштований на активну роботу, адже за будь-яких обставин працював, не покладаючи рук. Але йому було важко знайти секретаря, переписувача. Він не міг перегорнути сторінку книжки.

Ми повинні взяти на себе гріхи наших попередників за те, що користуємося плодами його праці, його розуму, і залишали ціле життя його таким самотнім, як у той останній день 29 травня 1916 року. Його праця, його заслуги не принесли йому з боку сучасників того, що повинні приносити творцеві його плоди.

Ми сьогодні перед своєю совістю повинні відповісти на питання, чи знаємо ми всього Івана Франка, навіть якщо звершили нечуване в світі і видали окремий том купюр, вилученого з п'ятдесяти томного видання його творів, що перетворило читання творів Івана Франка на читання книжки зі словником тим, хто знає погано мову і мусить шоразу підглядати у словник. Вже не один десяток років йдеться про повне видання спадку Івана Франка. Шоразу у передвиборних кампаніях кандидати до Верховної Ради України від західних областей ставлять за мету добитись видання цього спадку то у 75, то у 100,

то у 150 томах. Яку кількість томів оголосить черговий претендент у наступних виборах, покаже час, але незаперечно те, що ми знаємо Франка, на превеликий жаль, наполовину, особливо коли йдеться про його епістолярій. Ми надрукували у 50-томнику все, що Франко писав до когось. Але не чуємо голосу того, хто відповідає, як він реагує, як опонує Франку. Ми до цього часу позбавлені цього вкрай важливого діалогу. У нас мало спеціалістів, які хочуть гнути спину над рукописами й розбирати кожну сторінку. А таких листів 2,5 тисячі. Наше франкознавство охоче інтерпретує тексти, порівнює твори Франка з іншими на цю ж тематику і дуже часто нагадує післяєвангельські проповіді священників після прочитання на службі Божій якоїсь окремої глави з Євангелії.

Ми сьогодні не можемо говорити ні про українську історію, ні про українське письменство, ні про українську етнографію без Івана Франка. Постать Франка як початок координат, звідси все починає нагромаджуватися. Жоден дослідник історії Галичини не

може обійтись без праць Франка, щоб його критикувати, погоджуватися з ним або визначати його геніальність...

Але це Іван Франко, який задавав тон, задавав ритм усьому нашому галицькому життю. І це прекрасно зрозуміли вже 1898 року, коли в нас було безліч ювілеїв: 250 років з початку національно-визвольної боротьби Богдана Хмельницького, 30-річчя “Просвіти”, 25 років Наукового товариства імені Шевченка, 50 років скасування панщини, 100 років від виходу “Енеїди” Котляревського. Ці ювілеї в Галичині хотіли святкувати без участі Франка, який для усвідомлення всіх тих історичних процесів зробив якнайбільше. Тоді виступила українська молодь, яка організувала ювілей Іванові Яковичу (до 25-річчя літературної діяльності) у переддень урочистостей, що відбулися в Театрі Скарбка, довівши, що без Франка наше майбутнє неможливе, що він саме той, хто має вести націю за собою.

Чи через сто років після його відходу сумніваємось у цьому?

Чи маємо так, як він, чекати, коли самі по собі розступляться густі хмари?

Як ніколи маємо сьогодні шанс показати самі собі, що вміємо виправляти помилки попередників.

Петро ШКРАБ'ЮК,
письменник, доктор історичних
наук, Інститут українознавства
ім. І. Крип'якевича НАНУ,
м. Львів

Після вісімнадцяти літ ув'язнення Як Папа Іван XXIII, президент США Джон Кеннеді та перший секретар ЦК КПРС Микита Хрущов визволяли митрополита Йосифа Сліпого з ГУЛАГу

Цьогоріч виповнилося 125 літ від дня народження митрополита Української Греко-Католицької Церкви Йосифа Сліпого. Задля популяризації його героїчно-мученицького життя Львівська обласна рада проголосила 2017-й Рокм видатного єрарха. Наша редакція долучається до вшанування пам'яті Йосифа Сліпого публікацією цього есею, тим паче, що у міжвоєнний період, коли у Великій Україні шаленів більшовицький терор і насаджувався атеїзм, — УГКЦ зі своїм східним (православним) обрядом була єдиним легальним речником і захисником у світі всеукраїнської християнсько-національної ідентичності; цю традицію продовжив і Йосиф Сліпий...

Теребовельщина — земля історична. З кінця XI до середини XII століття (1124 року) вона була окремим князівством. Із його володарів найбільше відомий Василько Ростиславович. 1097 року його підступно осліпили князі-суперники. Проте брат Василька, Володар, допоміг князівство зберегти — аж до часу, коли воно (як і Перемишльське та Звенигородське) стало частиною великого князівства Галицького...

Символічно те, що, за переказами, 1709 року московити позбавили зору козака, який бився з ними під Полтавою. Нашадки цього воїна перебралися до Галичини, на ту саму Теребовельщину, в село Заздрість (це Тернопільська область) — і там 17 лютого 1892 року народився Йосиф Коберницький-Дичковський (Сліпий). Бо його діда і батька в селі так і називали — *Сліпий*.

Є певна символіка і в тому, що людина з прізвищем “Сліпий” могла прозирнути на багато літ уперед, проявити таку силу духу, таку міць, яку, вочевидь, проявляли його далекі предки в безнастанних ударах із напасниками України.

Нагадаю, що після смерті митрополита графа Андрея Шептицького 1 листопада 1944 року його наступником став д-р Йосиф Сліпий, інтелектуал, богослов, ректор духовної академії у Львові. Починаючи від 1911 року, ним опікувався кир Андрей: він послав його на вищі студії до Інсбрука в Австрії, потім рукоположив в Уневі на священника, а 1939-го, з дозволу Папи, таємно висвятив на єпископа з правом престолонаслідства. А в квітні 1944 року владіку заарештували — і почалася його нескінченна Голгота, про яку 30 травня 2002 року, в час 110-ліття митрополита, я написав осьього вірша — “Йосиф Сліпий: 1945–1963”:

*Бараки, вишки і собаки,
І нари, студінь, зеки, піт...
Лиш спогадів яскраві маки
Цвітуть, задивлені за дрот.*

*Лиш їх не бачать конвоїри,
Що люто зиркають з-під брів.
Він вдягнений у крицю віри —
І недосяжний для катів.*

*Він там, де паства, друзі вірні
І Юр угорі з твердим лицем,
І де повстанці непокірні
Віншуют зайд рясним свинцем.*

*І хоч ятрають тілесні рани
І ще цупкий півничний спрут,
Та з ним — Господь, любов, краєнини
І там, за ґратами, і тут.*

*Іще його жертвна доля
Осяє Львів, звеличить Рим —
І ця розгнущана сваволя
Здала гірчитиме, як дим.*

*А поки що гарчать собаки,
І серед них єрарх — як міт.
І вірності незгасні маки
Яскрають, дивуючи весь світ.*

Йосиф Сліпий справді здивував світ, звеличив Україну, Рим і всю Христову Церкву, коли 9 лютого 1963 року, після вісімнадцяти літ заслання, прибув до Апостольської Столиці.

На той час Папою був Іван XXIII — той понтифік, якого конклав кардиналів обирав протягом чотирьох діб, і, не знай-

шовши кращої кандидатури, таки обрав кардинала й патріарха Венеції Анджело Джузеппе Ронкалі, тобто Івана XXIII, причому як постать “компромісну”, “переходову”, з вірою, що він “довго не поживе”, адже мав уже 77 літ!

Саме Іван XXIII, а також президент США Джон Кеннеді доклали чимало зусиль до звільнення українського митрополита з ГУЛАГу. Про це розповів у своїх спогадах американський журналіст Норман Казенс, який був посередником у перемовинах між Кеннеді, Іваном XXIII і Хрущовим.

Із Хрущовим Казенс зустрічався двічі. Ось як він описує першу розмову. Хрущов похвалив Папу за його відозву розв'язати мирно Карибську кризу в жовтні 1962 року. Ця відозва мала величезне значення для стримання агресії з обох сторін... “Що ж до Папи, то він, мабуть, незвичайна людина. Я невірний, але можу сказати, що Іван XXIII викликає в мене велику симпатію. Думаю, ми зрозуміємо один одного. Ми обоє вийшли з селян, обоє ходили коло землі, обоє маємо добре почуття гумору”.

Відтак мова зайшла про Сліпого. Хрущов побоювався, що Сліпий на волі почне викривати “більшовицькі тортури”.

“Я можу Вас запевнити, — сказав Казенс, — що Папа клопочеться про звільнення архієпископа зовсім не для того, щоб починати проти вас кампанію пропаганди. Церкві не бракує матеріалу для цих потреб. Усе, чого хоче папа, — це щоб архієпископу дали дожити свого віку в якійсь віддаленій семінарії (...)” Авжеж, “Папа не виношує ніяких підступів. До речі, Ви, напевно, знаєте, що Папа Іван XXIII жодного разу не виступав ні проти СРСР, ні проти Вас особисто. Він розуміє, що з часів Сталіна відбулося багато важливих змін, і має надію, що ця тенденція не припиниться і розвиватиметься”.

І ще промовиста виписка:

“Дайте мені подумати, — сказав перший секретар. — Це непороче питання. В кожному разі, як я вже казав, я радий можливості налагодити добрі відносини з Католицькою Церквою. Це не значить, що я стану католиком, так само як і Папа не стане комуністом. Я не збираюся його наvertати і я знаю, що йому не вдасться повернути мене на свою віру, хоча, — тут він усміхнувся, — *траплялися й іще дивовижніші речі*. Так чи сяк, я не маю нічого проти Церкви, доки вона стоїть поза політикою”.

Як відомо, Хрущов ухвалив щодо владики Сліпого позитивне

рішення. І в цьому, на мою думку, підсвідомо відіграло і його українське коріння. Адже народився він у Курській області в селі з промовистою назвою *Калинівка*, любив носити вишивану сорочку, а коли Дмитро Гнатюк співав у Кремлі пісню “Рідна мати моя”, то, за свідченням співака, Хрущов іноді просив виконати цю пісню кілька разів поспіль — і “так розчулювався, що з його очей текли сльози”. І від того, додає Гнатюк, “я також плакав”.

Це зворушення, вочевидь, теж належало до тих дивовижних речей, на які загадково натякав Хрущов. Безперечно, і його руки по лікоть у крові безневинних жертв більшовицької системи, та все ж його підсвідомо українськість проявлялася надто виразно, зокрема і в нестриманій, емоційній поведінці, в усій його фізично-духовній поставі. 15 грудня 1962 року він відправив до Ватикану й Вашингтона поздоровчі листівки...

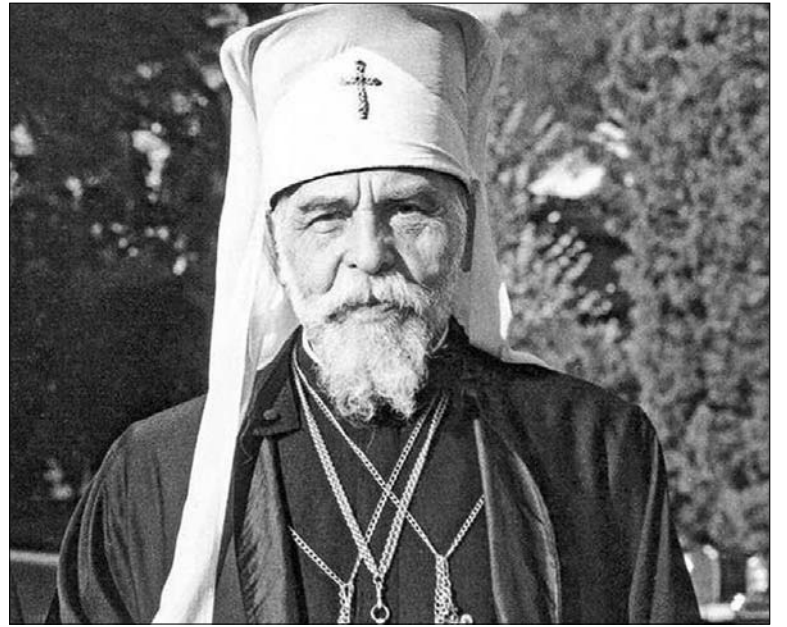
“Мене вразило, — пише Казенс, — що в посланні до Папи Хрущов живив релігійну термінологію, чого менш за все можна було очікувати від керівника Компартії Радянського Союзу. Він прямо говорив про свято Різдва і в цю святкову пору бажав Святому Отцеві доброго здоров'я. В листі до Кеннеді він просто бажав йому здоров'я та добробуту з нагоди свят”.

Щодо Кеннеді, то необхідно підкреслити, що, на відміну від своїх попередників, він був людиною віруючою, до того ж *католиком*, — і це також сприяло його заходам звільнити українського єрарха.

xxx

Слуга Божий Андрей теж мав свою хресну дорогу. Його 15 вересня 1914 року вивезли до Києва, з Києва до Нижнього Новгорода, відтак до Курська, звідти до Суздаля, потім до Ярославля. В Суздалі єрарх не мав права виходити з келії, листуватися, спілкуватися з тутешніми монахами. Трирічне заслання далось взнаки, коли почали прогресувати давніші хвороби: запалення суглобів, обезвладнення рук і ніг... Не випадково за ним у пресі заступалися Володимир Короленко, а в тодішній державній Думі — сам Александр Керенський, майбутній керівник Тимчасового уряду.

Тільки завдяки Лютневій революції царський в'язень повернувся до Львова. І всюди — в Петрограді, Стокгольмі, Гамбурзі, Відні (дорогою митрополит побував також у Москві, Києві, Лозанні, Інсбруку), а також на

різних станціях, де зупинявся по-тяг, зокрема в Кракові, Ряшеві, Перемишлі, — його зустрічали триумфально: з квітами, зі сльозами на очах...

Добрий Папа, як називали Івана XXIII, теж зі сльозами на очах зустрів владику Сліпого, коли той прибув до Риму. Понтифік мав тоді 82 роки. Поважні кардинали, вибираючи його як тимчасового главу Римо-Католицької Церкви, не помилилися. Іван XXIII виявився реформатором. Він ініціював Другий Ватиканський собор (XXI Вселенський собор Католицької церкви), який вніс чимало змін у духовно-організаційне життя Церкви відповідно до реалій і вимог часу. Іван XXIII закликав до діалогу та мирного співжиття різних конфесій і політичних систем. Себто як понтифік, незважаючи на вік, був невтомним і творчим.

Таким же невтомним виявився і вчорашній політв'язень Йосиф Сліпий, яким на момент звільнення мав 71 рік. Звісно, 18 літ у неволі він вважав намарно втраченими, а тому надолужував їх як міг. І надолужив.

Завдяки його наполегливості було споруджено величаво-граціозний собор святої Софії, придбано для українців-католиків парадіяльний храм Жирівської Матері Божої та святих Сергія і Вакха, при якому почав діяти музей; зорганізовано Український католицький університет св. Климента, а при ньому науково-видавничу працю; відновлено випуск збірників “Богослов'я” та журналу “Дзвони”; посилилася діяльність Українського богословського наукового товариства.

А ще були безнастанні зустрічі з українськими мирянами в Північній Америці, Азії, Австралії, інших країнах поселень, участь у міжнародних єхаристійних конгресах (Бомбей, Богота, Мельбурн), проведення синодів УГКЦ у 1969, 1971, 1973 роках.

Візитуючи розмаїті релігійні громади в різних країнах світу, владику Йосиф вкотре пересвідчився у потребі мати свій Патріархат. 11 жовтня 1963 року він виступив із такою вимогою на Другому Ватиканському соборі. При появі владики-мученика всі присутні делегати — майже три тисячі — встали й заплодували. І всі підтримали заклик митропо-

лита. Та замість статусу Патріархату і Патріарха кардинал Сліпий отримав титул Верховного архієпископа, що є вищим від сану митрополита, але саном Патріарха не є.

Зрозуміло, що на таку ситуацію впливали політичні чинники, насамперед — прагнення до пом'якшення взаємин між Ватиканом і Кремлем, бажання, так би мовити, не дратувати комуністичну владу, зосібна Хрущова, який погодився “відпустити” свого бранця Сліпого...

Сучасний глава УГКЦ Святослав Шевчук так пояснює потребу мати свій Патріархат: “Приїхавши в Рим після 18 років заслання, він (Й. Сліпий — П. Ш.) дізнався, що багато греко-католицьких єпископів є в Канаді, США, Бразилії, Аргентині, Австралії... (До того навіть не уявляв, що УГКЦ має такі структури за кордоном.) І почав шукати певного способу, як цей єпископат об'єднати. (Не існувало жодного канонічного підґрунтя, щоб можна було єпископів скликати на синоді. Кожен із них належав до Латинської єпископської конференції тієї країни, де служив.)”

Блаженніший Йосиф усвідомлював: якщо не буде змоги гуртувати розпорошену по світу нашу Церкву, вона може асимілюватися. А тому Патріархат мав відіграти консолідуючу роль щодо збереження УГКЦ *поза межами України*.

І все ж статусу Патріархату УГКЦ не було надано, а Сліпому — статус Патріарха. Хоча, наголює Святослав Шевчук, “Верховний архієпископ має всі права Патріарха, тільки немає титулу”. І ще був один аргумент, чому блаженніший Йосиф Сліпий не може бути титулованим Патріархом: мовляв, не перебуває на своїй канонічній території...

Та часи змінилися. Постала Українська Держава. І зараз, каже С. Шевчук, ми присутні не просто на власній канонічній території, а в історичному серці нашої Церкви — в Києві. Себто є структура, яка допомагає бути єдиною Церквою, і водночас бути присутньою в цілому світі. “Інакше кажучи, де-факто УГКЦ починає функціонувати як Патріархат, продовжуючи довершувати ту будову, яка велася століттями, а

блаженніший Йосиф Сліпий надав їй окремого змісту”.

х х х
Коли кардинал Йосиф Сліпий виступав на Другому Ватиканському соборі, “доброго Папи” Івана ХХІІІ вже не було серед живих: він відійшов до Господа 3 червня 1963 року. І цього ж року, 22 листопада, від куль убивці загинув Джон Кеннеді...

Натомість Йосиф Сліпий жив та енергійно діяв ще 21 рік. Він, наголошує особистий секретар о. Іван Дацько, “встиг зрушити всю еміграцію й не тільки (...), на весь світ заявляв про право українців на самостійну, соборну державу. Його приймали королі Іспанії та Бельгії, президенти Італії, ФРН, інші достойники. Він був голосом вільної України”. Не прийняв громадянства Італії, а зберігав радянський паспорт, щоб цим, бодай символічно, засвідчити духовну єдність із рідним народом. Відійшов у вічність 7 вересня 1984 року.

У цей час Папа Іван Павло ІІ мав летіти до Канади, але відклав візит, прибув на гелікоптері до семінарії (тепер колегія святої Покрови), вступив до собору святої Софії, де лежав український ерарх, помолвився навколішках, покропив тіло, а тоді поцілував руку великого небіжчика. Це було символічно й зворушливо...

Знаменно і те, що наприкінці серпня 1992 року прах блаженнішого владики перепоховали у Львові — в крипті собору святого Юра поряд із митрополитом Андреем Шептицьким. І відтоді це місце стало місцем паломництва — так само, як і Заздрість, де відкрито Музейно-меморіальний комплекс “Рідна хата” Йосифа Сліпого; як і вся Тернопільщина, а надто князя Тербовельщина з річкою Гнізною, давнім замком-фортецею та іншими пам’ятками, які хвилюють і перегукуються з нашим часом:

*Тербовлі круговид:
Гнізна, замок понад краєм.
Все твій син митрополит
Із небес благословляє.*

*Днів минутих вічна в’язь —
В ній і вислід, і причина.
Он стоїть в осмуді князь
Із незрячими очима.*

*Ті володарі-орли,
Що вели нас до загибелі,
Теж осліплені були
Близком жадібної влади.*

*І тому — гіркі дими,
І тому — терпкі могили.
І тому так довго ми
Грізно в темряві блудили.*

*Тербовле! Б’є у дзвін
Вже твоя жага соборна.
І підводиться з колін
Наша воля непоборна.*

*І мінєє спраглий світ
Знов кольчугу на костюми.
Тербовле! Ти магніт,
Що приковує нам думи.*

*Ми розбили темну кліть —
Затремтіла сила князя...
І грядє пора суцвіт’я,
І у вікна всіх століть
Ти зорши,*

столице князя.

І в цьому теж є заслуга Йосифа Сліпого. Як і його предків, що відстоювали українську незалежність під Полтавою. Натомість зброєю жертвовного ерарха були віра і Богонатхненне слово. І він переміг.

У Львові започатковують Меморіальний музей видатного історика України Івана Крип’якевича

Ігор ГАЛУЩАК,
Львів

Започаткування Музею відбулося з ініціативи гендиректора Бібліотеки Михайла Романюка, директора Інституту українознавства ім. Крип’якевича Миколи Литвина, директора Львівського історичного музею Романа Чмелика, заступника директора Бібліотеки АН Василя Ферштейна і членів родини видатного науковця, котрі приурочили

цю подію до 50-річчя його відходу у вічність.

Нині ім’я Івана Крип’якевича (1886—1967) можна зустріти в багатьох підручниках з історії України. А “Історія української культури”, видана за загальною редакцією Крип’якевича, є найнеобхіднішим посібником у вивченні побуту, письменництва, образотворчого мистецтва, театру та музики українського народу з давніх часів до першої третини ХХ століття. Крім того, його перу належать праці з української геральдики, сфрагістики (наука, яка вивчає печатки), еклібрику. Він досліджував проблеми краєзнавства, освіти, розвитку педагогічної думки в Галичині.

Іван Петрович Крип’якевич народився у м. Львові у сім’ї священика. У 1904—1909 рр. навчався на філософському факультеті Львівського університету. У студентські роки брав активну участь у боротьбі за український університет, займався культурно-освітньою діяльністю, в 1908 р. організував “Просвітний кружок”, тісно співпрацював із “Просвітою”. Наукову ж діяльність Іван Петрович розпочав під керівництвом Михайла Грушевського і згодом став одним із найвидатніших його учнів. З 1905 р. почав друкувати свої наукові статті у періодичному виданні Наукового Товариства ім. Т. Шевченка — “Записки НТШ” (з 1934 р. був його редактором). У 1911 р. захистив докторську дисертацію на тему “Козаччина і Баторієві вольності”, і незабаром був обраний дійсним членом НТШ. Викладав історію в Академічній гімназії у Львові (1912—1914), згодом — у гімназіях Рогатина і Жовкви. Багато співпрацював в українських періодичних виданнях, що видавалися в Західній Україні, — “Письма з Просвіти”, “Молода Україна”, “Літературно-Науковий Вісник” та багатьох ін., редагував журнал “Дзвіночок” (1911—

1914) та “Ілюстрована Україна” (1913—1914 рр.). У 1918—1919 рр. — приват-доцент Кам’янець-Подільського Українського Державного Університету. Знання ж багатьох мов дало йому можливість вільно орієнтуватися в зарубіжній літературі, описах і каталогах

рр. брав участь у роботі туристично-краєзнавчого товариства “Плай”, співпрацював з журналом “Політика” (1925—1926 рр.). З жовтня 1939 року Іван Крип’якевич — завідувач кафедри історії України, професор (з 1941 р.) Львівського університету. У роки гітлерівської окупації працював редактором наукових видань Українського видавництва у Львові. У повенний час зазнав переслідувань. 1946 року Крип’якевич разом із частиною львівських науковців був депортований до Києва. Деякий час обіймав посаду старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР. У травні 1948 р. Іван Петрович дістав можливість повернутися до Львова. У 1951 р. очолив відділ Інституту суспільних

кий” (1954) тощо. Він автор багатьох праць з історіографії (“Українська історіографія”), археології, історії культури (“Історія української культури”, “Історичні походи по Львові”), численних науково-популярних нарисів з історії України (“Велика історія України”, “Історія українського війська”) та підручників (“Оповідання з історії України”, “Коротка історія України для початкових шкіл”) тощо.

Відтак у програмі пресконференції були: вступне слово Василя Ферштейна, розповідь про життєвий шлях і наукову діяльність Крип’якевича професора, доктора історичних наук Івана Патера, особисті спогади від спілкування з науковцем завідувача відділу нової історії України Інституту українознавства імені Івана Крип’якевича НАНУ Феодосія Стебля, роздуми про важливість такого музею для зростання історичної науки Романа Чмелика, виступ науковця відділу рукописів Тамари Литвин про високу цінність переданого для музею родинною архіву, бібліотеки та особистих речей І. Крип’якевича. А з подячним словом виступила невістка історика — Леся Крип’якевич з побажанням, щоби музей був живим осередком для дискусійного подіуму молодих істориків.

рр. брав участь у роботі туристично-краєзнавчого товариства “Плай”, співпрацював з журналом “Політика” (1925—1926 рр.). З жовтня 1939 року Іван Крип’якевич — завідувач кафедри історії України, професор (з 1941 р.) Львівського університету. У роки гітлерівської окупації працював редактором наукових видань Українського видавництва у Львові. У повенний час зазнав переслідувань. 1946 року Крип’якевич разом із частиною львівських науковців був депортований до Києва. Деякий час обіймав посаду старшого наукового співробітника Інституту історії України АН УРСР. У травні 1948 р. Іван Петрович дістав можливість повернутися до Львова. У 1951 р. очолив відділ Інституту суспільних

джерел і матеріалів закордонних бібліотек та архівів. Він був знавцем українських літописів. У міжвоєнний період він плідно займався науково-педагогічною роботою. У 1921—1924 рр. — професор Львівського (таємного) Українського Університету (секретар сенату університету), в 1934—1939 викладав історію України в Богословській Академії у Львові, тісно співпрацював з Науковим Товариством ім. Т. Шевченка (з 1920 р. був секретарем історичної секції, 1924 р. редагував “Записки НТШ”, з 1934 — голова історичної секції). У 1920—1930-х рр. Іван Петрович Крип’якевич вів широку національно-громадську роботу. В 1921—1922 рр. працював у Комітеті охорони військових могил, який займався пошуком і впорядкуванням українських стрілецьких могил у Галичині, в 1923—1925

Дмитро Дроздовський: «Лорка — митець, який оспівує любов»

Літературознавця і перекладача Дмитра Дроздовського сміливо можна назвати європейським інтелектуалом. Глибоке знання мов, європейський рівень освіти, віртуозна інтерпретація класичних текстів та творів сучасної української літератури. З 2012 року він головний редактор найстарішого українського журналу “Всесвіт”, який знайомить українців із різними культурами та творами усіх народів світу. Сьогодні наша розмова з Дмитром про Федеріко Гарсію Лорку. На початку року у видавництві “Пульсари” вийшла нова книжка перекладів цього іспанського митця. Дмитро Дроздовський переклав чотири п’єси Лорки: “Іегова”, “Початкове ауто сентиментальне”, “Тіні”, “Про любов”.

— Дмитре, чому взялися перекладати драматичні твори Лорки?

— Так, уже були спроби перекладати драматичні твори Федеріко Гарсії Лорки. Звернув би увагу передусім на діаспорні видання... Мені ж хотілося представити Лорку як актуального в нашому часі. У своїй драматургії він порушує метафізичні питання, які повертають нас до усвідомлення людської сутності, яка далеко не така позитивна, як ми можемо собі уявляти. Ці твори поєднують елементи театру абсурду. На мою думку, Лорка, пишучи ці тексти у 1918—1920-х роках, випередив абсурдистський театр. Поряд з абсурдизмом у його п’єсах наявна метафізика життя. Основний меседж — важливість любові. Лорка — митець, який оспівує любов. Без неї наш світ приречений. Сьогодні ми так багато говоримо про “формат”, відчуження людини; про те, що ми — жертви постінформаційного суспільства. У цих розмовах часто забуваємо про те, що визначальним предметом і об’єктом дискусії є сама людина. А Федеріко Гарсія Лорка у чотирьох п’єсах: “Іегова”, “Початкове ауто сентиментальне”, “Тіні”, “Про любов” говорить про людину, здатну піднятися над трагедіями, війнами, нерозуміннями... і дарувати світові любов.

— Коли вперше познайомилися з творчістю Федеріко Гарсії Лорки?

— У шкільному курсі ми, напевно, всі читали Лорку. Але перше свідоме занурення у його творчість сталося на курсі з сучасної драматургії в Києво-Могилянській академії (прочитав “Дім Бернарди Альби”). Цей курс викладав блискучий Роман Веретельник. Тоді, на третьому році навчання в Могилянці, у мене відбувся злам, я відкрив для себе і Піранделло, і Йонеско, і Олбі, і Вільямса, і Артура Міллера та багатьох велетів світової літератури кінця XIX—XX століть. Для мене величезним відкриттям став і Ф. Г. Лорка як драматург.

— Які факти його життя Вас найбільше вражають, дивують, бентежать?

— Яскравою сторінкою в життєписі Лорки є його останні дні. Дні фізичного винищення, коли система дала команду вбити людину. Розстріл здійснили наступного дня після вируку. Є прекрасні фільми про життя Лорки (“Зникнення Гарсії Лорки”, 1996 р.; “Божественне світло”, 2003 р.; “Федеріко Гарсія Лорка”, 2006 р.; “Відлуння минулого”, 2008 р. та ін. — Авт.).

Для мене Лорка — трагічна постать. Він проходить у житті шлях Христа. Був “розп’ятий”, заборонений, довгий час його не видавали. Навіть оці п’єси, про які ми говоримо, не перекладено. На презентації книжки в лютому 2017 року в театрі “Сузір’я” іспаніст Сергій Боршевський сказав, що тепер українське лоркознавство має повного Лорку. Для мене ці слова багато важать.

У цих п’єсах ідеться про дражливі речі, тут дістається всім: духівникам, міністрам, президентам... Тим, хто розпалює війни на планеті, хто живиться агресією, хто зводить людей лобами, хто хоче отримати насолоду від жорстокості. Лорка — митець, який відчув, що є любов у найвищому розумінні. І життєтекст Лорки для мене визначається його концепцією *Omnia Vincent Amor* (“Любов перемагає все” — Авт.).

— В анотації сказано, що це алегоричні й філософські твори, вони порушують одвічні питання Добра і Зла. П’єси мають антимілітаристську спрямованість. У нас триває війна, тож ця тема дуже актуальна.

— Лорка проти війни. Його п’єси алегоричні, метафізичні, іронічні, метафоричні. Під час першого прочитання може скластися враження, що це легкі речі. Розгляньмо, наприклад, “Іегову”. Для мене це один із найскладніших і найцікавіших творів із-поміж чотирьох п’єс. Перед нами втомлений Бог, якого люди постійно про щось просять. Зроби нам те, зроби друге, десяте. Але людина насправді глибинно (Іегова це розуміє) втратила відчуття божественного, трансцендентного, сакрального. Людина звертається до Бога тоді, коли їй погано, а тоді, коли добре, здається, що це вона сама все зробила без Бога. І Бог навіть ображається на людей, ображається на янголичок, які малюють собі губи. Янголи почали перебирати на себе ось ті погані звички, які є в людей, у цього Хамового племені. Кульмінаційний момент твору, коли до балкончика, де сидить потомлений Іегова, приходить юрба й вигукує: “Тебе немає!”. Тут уже Лорка схоплює те, про що згодом напише Ортега-і-Гассет — ідеться про бунт мас, про те, що прийде філістер, хам, якому немає діла до культури. Іегова скликає сонм янголів, наказуючи їм покарати невігласів. З одного боку, це трагіфарс, а з другого — за тим стоїть трагедія — відчуження людини від Бога. Лорка показує, що церква перетворює релігію на культ. Натомість наголошує на важливості персонального зв’яз-

ку людини з Богом. Якщо немає духовного воскресіння після проповіді, то така церква вже не виконує свого призначення. В цьому тексті йдеться про складну проблему релігійного відчуження. А згадати тільки його п’єсу “Про любов. Театр тварин”. Тут Лорка фактично випереджає Дж. Орвелла, його “Колгосп тварин”.

— Мене в цій п’єсі зачепила фраза свині (це один із персонажів) про те, що люди — найгірші й найжорстокіші істоти. Там ідеться про те, що вбили маму цієї свині, і вона ображена на весь світ. Але ясно, що за цим усім стоять певні алегорії, метафори.

— Свині формують Асамблею боротьби з людиною. Свині — це щось приземлене, брудне. Натомість у творі є голубка, яка літає в небі. Голубка символізує світле, мирне, прекрасне, одухотворене. Лорка створює колізію, проєктуючи зіткнення людини зі свинею. Людина — істота, яка хоче пожи-

має бути наповнене не війнами, а любов’ю. Тіні, які вчора були людьми, сьогодні потрапили до раю, едему, безконечного щастя. Вони шкодують за людським світом. І вони хотіли б повернутися на землю, але з жахом згадують, що на землі живуть тирані. Лорка проти диктаторів, які кидають людей на поталу. І тому ці твори актуальні сьогодні. На жаль, у Росії таких п’єс не перекладають. Можливо, ці тексти змогли б зупинити оте тваринне начало, тваринний первень, який є в людському естві. Людство існуватиме доти, доки буде любов і єдність із природою, а не доки людина буде споживачем, який харчується кров’ю, агресією, протиставляючи людину людині.

— Дмитре, я тримаю у руках Вашу книжку. На ній зображений клоун, актор, арлекін. Підпис Федеріко Гарсія Лорка. Розкажіть про оформлення обкладинки.

— Це була моя ідея викорис-

живить піраміди. Велике мистецтво створено з крові, воно живиться болем і стражданням. І справжній митець — це той, хто зазнає багато болю, але з того болю народжується плід чогось справжнього. Арлекін, як ви сказали, — це актор на першій сторінці обкладинки. Бачите, тут є маска, яка спадає з людини. Це робота 1927 року. До речі, у фондції Лорки знають про вихід цієї книжки, багато років я співпрацюю з ними, вони надали дозвіл використати ці малярські роботи митця.

Обкладинка нагадує мені вислів Ларошфуко про те, що ми всі змушені в житті вдягати різні маски залежно від ситуації, але головне, щоби ця маска не приростала до обличчя. Маски спадають, а що залишиться насправді? Що визначає квінтесенцію людини? І ось ці п’єси є тим, що дає можливість зірвати маску з людини і подивитися в глибину людського “я”, достукатися до того, де жевріє вогник любові, який з’єднує людину з божественним.

— Чим Лорка може зацікавити сучасного читача? Чи можна цю книжку придбати в книгарні “Є”?

— Близько 100 примірників передано в мережу книгарень “Є”. Книжка стала успішною на ринку, майже весь наклад за три місяці розпродано після рецензій, які з’явилися в “Дзеркалі тижня” (Іван Рябчий), “Дні” (Інна Корнелюк), “Україні молодій” (Ігор Павлюк), інших відгуків у медіа. Я був приємно вражений, що книжка набула резонансу. Фонд Леоніда Кучми викупив 300 примірників, щоб передати вільські бібліотеки. Я б хотів, щоб ця книжка потрапила в Росію і якнайбільше людей там її прочитали, зрозуміли, що така ганебна війна, яку провадить Кремль у XXI столітті, — це крок назад у цивілізаційному розвитку. Але водночас хочу наголосити на концепції любові. У нашому світі ніби так багато штучності, псевдо-ідолів, псевдокумирів, щось спалахує і завтра згасає... Але і через 100 років тексти Лорки актуальні.

Звернімося до п’єси “Початкове ауто сентиментальне”, у якій ідеться про те, що з небесного світу, з раю викрадають книгу любові. От я б хотів, щоб ця книжка принаймні спонукала нас замислитися над тим, що сенс неймовірно короткого людського життя полягає в тому, щоби проживати кожен день, ніби це останній день. І радіти кожному дню. Що ми після себе залишимо — образи, гризоту? Чи залишимо розуміння, єдність, щось прекрасне?

— Поговоримо про журнал

рати. Пригадуєте, у Василя Симоненка в “Кирпатому барометрі”. Там хор пітекантропів співає: “Ми жерем! Жерем! Жерем!”. Оце мотто фактично в 20-му році з’являється і в іспанського письменника. Ідея про те, що людина перетворюється на гіпертрофованого споживача. Споживача примітивного, який хоче задовольнити свої низькі інстинкти. Для чого убивати? Людина сама не знає, але в світі є жорстокий ляльковод, який зводить людей лобами і розпалює війни. У п’єсах виразна антимілітаристська спрямованість. Лорка проти нацизму й фашизму, проти франкістського режиму, проти будь-якої ідеології, яка ставить людину в рамки, перетворюючи її на раба, на гвинтик антилюдяної системи. Водночас людське життя

тата малярські роботи Федеріко Гарсії Лорки на обкладинці. Ми довго дискутували з дизайнеркою видавництва “Пульсари”. І все-таки я наполіг на тому, щоб на обкладинці було використано ось такі теплі малюнки; може, хтось скаже, що вони навіть трохи “масонські”. Це піраміди Хеопса, які відсилають до Емануїла Канта, бо в його естетиці є таке розрізнення між прекрасним і піднесеним. Піднесене, за Кантом, — це те, що розбухує, збурує, жахає людину, але водночас дає пізнати реальність одномоментно, як щось неймовірно чудове. І, за Кантом, піраміди Хеопса — приклад тих феноменів дійсності, які поруч із зоряним небом над головою дають можливість відчуття піднесене. Але ви бачите тут юнака і серце, яке, кровоточачи,

“Всесвіт”, де Ви працюєте головним редактором. Хто з Вами працює? Які проекти реалізуєте?”

— “Всесвіт” вже 92 роки.

Сьогодні це мобільне видання. І я радий, що до нашої команди долучилися молоді фахівці з соціальних мереж, які займаються промоцією журналу (Антон Лесик, Ростислав Камерістов). Вони доєдналися до команди Олега Івановича Микитенка. Хочу згадати і наших дизайнерів, коректорів Ларису Северенчук, Любов Тютюнник. Є члени редколегії, які допомагають визначати певні стратегічні речі у політиці журналу. Це знані науковці германіст Борис Шалагінов, іспаніст Олександр Пронкевич, американіст Наталія Висоцька, перекладознавець Максим Стріха та ін. “Всесвіт” має своїх партнерів у Львівському університеті імені Івана Франка. Роксоляна Петрівна Зорівчак є багаторічним другом нашого видання і його постійною авторкою. “Всесвіт” — це бренд, і я радий, що ми можемо реалізувати серйозні проекти. Минулий рік завершили чорногорським номером. Чорногорія — маленька країна, про яку раптом починають говорити в Європі після путінського путчу, який відбувся торік восени. Вистоявши у боротьбі з кремлівським карликом, Чорногорія остаточно взяла проєвропейський курс. І ми, звичайно, не могли не підтримати Чорногорію, яка маленька у фізичному плані, але в метафізичному — це країна дивовижної культури. Прочитати тільки роман О. Спахіча “Гансенові діти” в чудовому перекладі Дмитра Чистяка. Цей твір гідний Нобелівської премії. Це не перебільшення, прочитайте роман у журналі. Торік ми підготували спеціальний бразильський номер, у якому надрукували Кларісу Ліспектор, твори якої згодом з’явилися окремою книжкою у видавництві Анетти Антоненко. Але ще в 90-ті роки про Кларісу Ліспектор заговорили саме на сторінках “Всесвіту”.

Цього року ми вперше плануємо спеціальний арабський номер. І це буде номер, присвячений літературі Султанату Оман — країни, в якій мені доводилося бути. Це країна, з якої у свої мандри вирушав Синдбад-мореплавець. Саме з Маската починаються його легендарні плавання.

— Дмитре, як Вам вдається налагоджувати оцей комунікативний місток між різними країнами, редакторами, журналістами, посольствами і дипломатичними представництвами? Зрозуміло, що це дуже копітка й важка робота.

— Ми співпрацюємо з різними культурними інституціями: Гете-Інститут у Києві, Польський Інститут у Києві, Британська Рада, Французький Інститут, Посольство Королівства Бельгії, Королівства Іспанії, Фонд “Відродження”. Скажімо, зараз до редакції звернувся професор Київського університету Іван Мегела, який запропонував зробити спеціальний австрійський номер. Тож із Іваном Петровичем Мегелою розробляємо концепцію австрійського числа. Є друг “Всесвіту” Дмитро Чистяк, який підказав нам зробити спеціальний бельгійський номер. 2017 рік ми маємо намір завершити спеціальним номером, присвяченим бельгійській драматургії.

Спілкувався **Яр ЛЕВЧУК**
Фото з архіву
Дмитра Дроздовського

«Схід зустрічає Захід» — роботи художника з Франції і українського скульптора зійшлися разом у старовинній середньовічній церкві міста Зоест

Др. Клаус КОТЕРС,
Зоест, Німеччина

Скульптор Руслан Найда (нар. 1969 р.) працює в Києві, його виставки часто відбуваються за межами країни — у Швеції, Франції, Німеччині, Польщі, Канаді, також він добре відомий зі своїми роботами і в Сполучених Штатах, де довго жив.

У той час, як Патрік Пьерарт зі своїми абстрактно-експресивними кольоровими ландшафтами

ми викликає світ елементарної сили й архаїчних форм, у Руслана Найди яскраво представлена міфологія й культура козаків, яка, за його власними словами, надихає його творчість. У своїх скульптурах він вносить із далеких світів первинний, повний таємниць образ напівлюдини, напівтварини, міфічного воїна на швидкому коні й загадкових тварин, які поза межами земного світу і прямують до сузір’їв.

Культурна пам’ять стає конститутивною не через соціальну тотожність однієї групи чи усього суспільства, але через тривкий зв’язок і постійне оновлення. У нестабільні часи, в ситуаціях, пов’язаних з непевністю в сьогоденнішньому дні — культурна пам’ять обіцяє знайти вихід.

Врешті-решт, у суспільстві гостро стоїть питання: “Що ми не повинні забувати?” — питання, яке визначає будь-яке суспільство.

Питання “Що ми не повинні забувати?” — центральний образ скульптур Руслана Найди. Історія, давні міфи й героїчні пам’ятники його Батьківщини — України, степ і козаки — вихідна точка його робіт. Я цитую його: “Мої теми сим-

Тетяна КУШТЕВСЬКА,
Спілка письменників Німеччини, член Пен-клубу,
Ессен, Німеччина

У давній і мудрій книзі сказано: блаженні голодні і спрагли правди. Герої, виписані Русланом Найдою і Лесею Гончар у новій книжці “Рейд”, шукають і прагнуть правди й справедливості. До такої міри, що зважуються на вбивство...

Драматичний сюжет роману вміщує в собі й археологічну експедицію, і кримінальний сюжет із викраденими кіннями, і колоритно виписаних козаків, і життя “вершителя долі”, і багато іншого, що рухається від буття до небуття через кров, біль і невіршувани протиріччя життя. Сюжет про перехід кордонів між добром

волічній, епічні, вічні, міфологічні — герої й боги, основні події історії, як битви, походи, подвиги...

У кожного народу є такі оповіді, вони дуже важливі для розуміння національного характеру. В моїх скульптурах зображені Воїни, Герої, Волхви, Жінки-богині, символічні зображення тотемних тварин, як то коня, сокола, птаха...

Руслан Найда працює зі своєю скульптурою над культурною пам’яттю свого народу. При цьому він повертається в глибини історії, занурюється в архаїчні часи до початку писемності, коли легенди й міфи передавали усно. Своїми скульптурами він споруджує міст між часами. Після 80 літ радянського тиску, коли руйнували самобутні культури підкорених народів і ідеологічно промивали мізки, ці давні оповіді мають особливе значення, вони стають політичним міфом. Ці легенди народжують суспільство нових часів. Вони дають українській нації і українському народу вирішальні імпульси, які формують самоусвідомлення народу. Легенди й міфи козацьких степів матеріалізуються у формі і спрямовують у світі вищих сил, де продовжує вічно жити міфологічна історія давніх цивілізацій.

У скульптурах Найди доісторичний світ стикається із днем сьогоденним і показаний у таких сучасних матеріалах, як залізо та бронза. Фігури масивні, а одночасно й динамічні, вони експресивні й відкриті простору. Їхня напруга така, що, здається, вони

можуть шохвилини вибухнути.

Його скульптури вертаються в далеку міфологію і шукають там спільну точку відліку архаїчних легенд всіх народів і всіх цивілізацій. Це має бути озвучено.

У 20-ті роки минулого століття французький соціолог Моріс Хальбвакс запропонував роздивлятися пам’ять як колективний соціальний феномен, стверджуючи, що індивідуальний спогад базується на “колективній пам’яті” суспільної групи. Пам’ять впливає на емоції, під впливом магії пам’яті минуле оживає, виникає емоційна прив’язаність до минулого, де люди черпають свою силу не з раціонального сприйняття дійсності, а з підсві-

домого, уявного, багатоговікового. А тоді — по-новому відкривають для себе сутність своєї нації, заснованій на схожості традицій. У цьому високому розумінні скульптури Найди навіть політичні!

Світ скульптур Руслана Найди — це вільний світ у динаміці. Лучник на шаленому коні виривається за межі скульптури назовні, “Кінь місячного сяйва” злітає в стрибку, покидаючи землю і все матеріальне. Як і Патрік Пьерарт, показує таким чином уже зовсім інший філософський аспект своєї творчості: зміни і метаморфози, перетворення і лет. Світ і життя спокою не знають. Усе підкоряється рішч часу, постійні фізичні зміни і духовні переходи кордонів є її супутниками.

У цьому і є сув’язь, спільний кут зору, який пов’язує живопис Патріка Пьерарта і українського скульптора Руслана Найду.

Фраза “Схід зустрічає Захід”, як я згадував на початку, має для нас сьогодні ще одне актуальне значення. Ця виставка буде міст між народами в ті часи, коли глухий націоналізм і ксенофобія спонукають нас надто швидко забути про наш спільний культурний спадок. Ймовірно, що наше походження і коріння лежать у різних народах і культурах, але в храмах Мистецтва ми знов зустрічаємося і говоримо однією мовою, яка дає надію на майбутнє.

Промова-лаудація на відкритті виставки “Метаморфози матерії” французького художника Патріка Пьерарта і українського скульптора Руслана Найди в місті Зоест, Німеччина 7 травня 2017 р.

Блаженні голодні і спрагли правди

Рецензія на роман Л. Гончар і Р. Найди “Рейд”, “Ярославів Вал”, К.: 2016

і злом вічний, але після прочитання “Рейду” виникає потреба розібратися, чому, з волі авторів, суд Лінча виявився єдиним рішенням проблеми і чи не впали автори у кінці своєї історії в певне месіанство, взявши на себе роль Вишого Судді? І загалом — можна чи ні порушувати першу заповідь? А якщо герой драми бере на себе вину, то чи стає Бог ближчим? Як писав Барт: “Трагічний герой народжується невинним і бере на себе вину, щоб врятувати Бога...”

Пригадуються і слова Шекспіра про те, що життя — це істо-

рія, розказана безумцем, сповнена шуму й люті. В усі часи, як і в часи “Гамлета”, людина проживає своє життя, сповнене шуму й люті, а лаштунки цього життя змінюються... У романі “Рейд” ці лаштунки — Канівщина, Черкащина, села, пришляхове кафе “Париж”... Там тече життя просте і жорстоке водночас. Розповідаючи про це життя і життя героїв, розповідаючи до останнього драматизму — чесною точкою сюжету, у повітрі висне німий крик: якщо Ти є — як допустив це?

Роман “Рейд” примушує замислитись. І насамперед відпо-

вісти на непрості запитання: хто ми, звідки ми і куди йдемо?..

Автори книжки, письменниця Леся Гончар, уже відома читачеві своїми міфологічними книжками “Пам’ятники Предків” та й іншими, і скульптор Руслан Найда. Найда, окрім своїх скульптурних звитяг, а також і самобутнього ілюстратора “Рейду”, ще й літературно обдарована людина. Його книжка “Редут”, про події на легендарному київському Майдані запам’яталася багатьом — у ній на шок правди бив такий струм зустрічного розуміння, що ставало зрозумілим: у літературі з’явилося явище і дай Бог йому сили й терпіння розвивати цей струм далі. І ось нова книга “Рейд”.

Нехай кожен сам собі відповідь на запитання авторів “Рейду”...

Карабін я закинув за плечі

21 травня виповнилася чергова річниця трагічної загибелі в жорстокому бою з польськими енкаведистами відомого повстанського поета Петра Василенка, автора популярної підпільної збірки поезій “Мої повстанські марші”. Петро Василенко (Гетьманець-Полтавець-Волош) родом із Яготина, партизанів на Закерзонні, був редактором підпільного журналу “Лісовик”.

Коли ми з Миколою Дубасом готували до видання збірку поезій Петра Василенка і спогади про нього, нам порадили вийти на Ярославу Філь колишній повстанець, один із видавців багатотомного “Літопису УПА” Микола Кулик.

Ярослава Філь тоді жила в Мюнхені, була однією із керівників жіночого українського руху. Вона погодилася допомогати нам, адже була більше ніж приятелькою поета (він їй присвятив кілька віршів, які дівчина зберегла). Допомогла також фінансово у виданні книжки.

Тож доречно згадати їх обох...

Зі щирою повагою
Микола ПЕТРЕНКО,
м. Львів

Защиту кілька абзаців із листів пані Ярослави Філь із Мюнхена. Це все написано приблизно 1995 року, коли ми інтенсивно листувалися. І тема в нас була одна: видання поетичної спадщини Петра Василенка та спогадів про нього.

Ярослава Філь по-родинному Мороз, підпільно “Марта” довгі роки одна із найактивніших організаторок жіночого руху в українській діаспорі. А в минулому — активна учасниця визвольної боротьби, якийсь час майже щоденно контактувала із відомим повстанським поетом Петром Василенком, не тільки читала, а й розповсюджувала редагований ним журнал “Лісовик”, не раз слухала його вірші, деякі пам’ятає й понині: Петро любив їх читати товаришам, а молодим гарним дівчатам, здається, то й особливо. Пам’ятає читаний біля повстанської ватри вірш “Так люблю...”, переповнений тугою за рідною Полтавщиною:

Вже забулася тиша селянська,
Наче вік весь у впертих маршах.
Тільки іноді дні ті присняться,
Що минули в полтавських степах...

Спількувалася Марта з Петром Василенком у лісах поблизу Любачева. Пізніше її було скеровано на Лемківщину — для важливої підпільної праці. Але можемо припустити, що молодих людей єднало щось справді велике, що переростало рамки спільної боротьби, безмежної відданості українській визвольній ідеї.

Ярослава Філь згадує: “Вірш Петра Василенка, який нині друкується у всіх виданнях повстанської поезії, мав назву “В нас шлях один...” і присвячувався він подрузі Марті, а Марта — то я! Петро написав його, коли я відходила на працю в Карпати. Там я й дістала цей вірш, написаний його рукою, пересланий підпільною поштою з Ярославщини...”

Під час нашої зустрічі у жовтні 1995 року Ярослава Філь, колишня дещо сентиментальна, хоч і тверда в переконаннях і підпільній праці Марта, розповідала нам, як розчулив її той неочікуваний дарунок поета. Вона відгукулася великим схвильованим листом, який відправила “штафетою” політвиховникові куреня “Месники”, тоді вже редакторів підпільного журналу “Лісовик”, авторів підпільної поетичної збірки “Мої повстанські марші”. Здається, і в цьому немає нічого дивного, що у своєму листі Марта-Ярослава була щира і відверта у своїх чуттях, чим і викликала аж дві поетичні “Відповіді”. Вони були і втішливими, і гіркими водночас: поета повністю поглинала підпільна праця, боротьба, бої та марші:

Чи ж в такому палкому захваті
В цей страшний, у цей буряний час
Пам’ятать про дівчину, про матір,
Про все те, чим давно вже погас?..

Але це не відмова, не заперечення кохання, це обґрунтування нелегкого для молодого серця чекання:

Переможем — тоді лишень стрічі,
І жадаю, і трепит кохань...

На початку літа 1946 року підпільна пошта принесла замість чергового вірша припізнене число журналу “Лісовик” із таким жалобним повідомленням:

Героїський життєвий шлях
сл. п. Петра Волош-Василенка

Дня 21 травня (1946) загинув у бою з польсько-більшовицьким військом редактор “Лісовика”, автор збірки революційних вір-

шів “Мої повстанські марші” П. Василенко (Волош, Полтавець, Гетьманець).

Петро Волош-Василенко народився 1921 р. в селі Війтовцях Яготинського району на Полтавщині (нині Київщина). Його батько, свідомий і освічений українець, працюючи тяжко в колгоспі, мріяв про те, щоби свого найстаршого сина, дуже здібного й охочого до науки, дати до Київського медінституту... Та трапилося ще гірше. В 1936 році енкаведівські посіпаки арештували батька... і засудили на десять років заслання в далекі табори. Мабуть, розстріляли...

Молодий Петрусь, не зважаючи на все лихо, рветься до науки. Він учиться, багато читас, і вже замолоду пише вірші, які подобаються всім його товаришам... А на дні душі жевріла пам’ять про мученицький шлях свого рідного батька — і цілого свого народу, яка все заставляла думати молодого юнака — чому? Защо? Навіщо?

Коли ж настала війна і він мав змогу зустрітись у її вирі з українським визвольним самостійницьким рухом, пізнав його програму, тоді зрозумів усе... На цьому шляху вступив він до УПА. Доля кинула його далеко від рідної Полтавщини, над срібнолентий Сян... Тут сповняв свою службу і вірив, що верне ще з переможним прапором української визвольної революції у рідні полтавські степи...

Загинув по-геройськи у бою. Окружений, сам-один відбивався до кінця, вистріляв цілий запас набоїв, вистелив довкруг свого становища землю слідами ворожої крові...

На закінчення нашої розмови Ярослава Філь обіцяла звернутися до розкиданих по світу друзів поета з пропозицією створити спеціальний фонд для видання поетичної спадщини одного з кращих повстанських поетів Петра Василенка (Волоша-Полтавця-Гетьманця), а також спогадів про нього, щоб обов’язково переслати основну частину накладу на поетову батьківщину в Яготин.

Значну частину обіцяного вона виконала. Зокрема племіннику поета (на той час він — голова райадміністрації) Василю Василенку переслали до тисячі примірників другого видання книжки “Мої повстанські марші”.

На закінчення додаємо один із адресованих таємничій Марті віршів:

Карабін я закинув...

Карабін я закинув за змучені плечі,
Подивився їй в очі тривожні:

— Прощай! —

Вже давно переріс в ніч розбурханий вечір,
За вікном хуртовини, мов серця одчай.

— Ти вже йдеш? Йдеш в холодні такі сніговії,
В таку тьму, в перекір чорнокриллим вітрам?

— Я не вмю блудити, спочивати не смію —
Не даремно ж я граюся власним життям.

— Ти вже йдеш? Йдеш в холодні такі сніговії,
В таку тьму, в перекір чорнокриллим вітрам?

— Я не вмю блудити, спочивати не смію —
Не даремно ж я граюся власним життям.

— Ти вже йдеш? Йдеш в холодні такі сніговії,
В таку тьму, в перекір чорнокриллим вітрам?

— Я не вмю блудити, спочивати не смію —
Не даремно ж я граюся власним життям.

— Ти вже йдеш? Йдеш в холодні такі сніговії,
В таку тьму, в перекір чорнокриллим вітрам?

— Я не вмю блудити, спочивати не смію —
Не даремно ж я граюся власним життям.

— Ти вже йдеш? Йдеш в холодні такі сніговії,
В таку тьму, в перекір чорнокриллим вітрам?

— Я не вмю блудити, спочивати не смію —
Не даремно ж я граюся власним життям.

— Ти вже йдеш? Йдеш в холодні такі сніговії,
В таку тьму, в перекір чорнокриллим вітрам?

— Я не вмю блудити, спочивати не смію —
Не даремно ж я граюся власним життям.

— Ти вже йдеш? Йдеш в холодні такі сніговії,
В таку тьму, в перекір чорнокриллим вітрам?

— Я не вмю блудити, спочивати не смію —
Не даремно ж я граюся власним життям.

— Ти вже йдеш? Йдеш в холодні такі сніговії,
В таку тьму, в перекір чорнокриллим вітрам?

— Я не вмю блудити, спочивати не смію —
Не даремно ж я граюся власним життям.

— Ти вже йдеш? Йдеш в холодні такі сніговії,
В таку тьму, в перекір чорнокриллим вітрам?

— Я не вмю блудити, спочивати не смію —
Не даремно ж я граюся власним життям.

Вшанували велику Українку

Тарас ТЕРНІВСЬКИЙ,
м. Чернігів

У травневі дні три роки тому покинула цей світ видатна артистка й громадська діячка Раїса Решетнюк. Її пом’янули колеги, соратники, друзі. Заслужений діяч мистецтв України, доктор філософії, мистецтвознавець Олег Васюта співпрацював із Раїсою Решетнюк понад сорок років, познайомившись ще далекого 1973-го на сцені Чернігівської обласної філармонії. Він назвав її Майстром художнього слова, рівня якого досягають лічені артисти. А ще вона — засновник і перший голова Чернігівського відділення Союзу Українок, членкиня КУН, активістка ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, лауреат обласної премії ім. Михайла Коцюбинського, лауреат премії ім. Софії Русової, заслужена артистка України.

Вдячні колеги та керівництво Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів і концертних програм встановили пам’ятник на могилі відомого у Чернігові подружжя Юрія Костарчука та Раїси Решетнюк. А кошти на його спорудження зібрані спільно обласний філармонійний центр фестивалів і концертних програм та Чернігівський відділ Союзу Українок.

Настоятель храму Святої Великомучениці Катерини УПЦ КП протоієрей отець Роман (Кінік) освятив пам’ятник і відправив заупокійну літію.

Урочисто пролунали духовні твори у виконанні вокальної групи академічного народного хору під керівництвом заслуженого діяча мистецтв України Володимира Коцура. Генеральний директор і художній керівник Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів і концертних програм Сергій Теребун наголосив, що наш моральний обов’язок пам’ятати людей, які своє життя віддали культурі, мистецтву, розбудові нашої дер-

жави. Директор Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М. М. Коцюбинського Ігор Коцюбинський зауважив, що пані Раїса разом зі світлою пам’яті педагогом та просвітянкою п. Антоніною Коцюбинською на початку 90-х років минулого століття відроджували українські традиції та звичаї й створювали Союз Українок.

“Вони зробили з мене патріота України, привели до лав Чернігівської “Просвіти” ще у 1990 р.” — промовив слова вдячності подружжю Костарчук-Решетнюк поет, просвітянин, українознавець і громадський діяч Станіслав Журавель. “Вона навчила мене любити Україну, боротися за неї. Вона мала велику енергетичну силу, якою запаловала усіх навколо”, — схвильовано розповіла Ольга Журило, яка продовжує справу Раїси Решетнюк, очолює Чернігівське відділення Союзу Українок. Колега Раїси Решетнюк, заслужений працівник культури України Микола Борщ згадав її титанічну працю по селах і містечках області, коли вона сама йшла до людей, які працювали у полі, і там, біля напівзруйнованих сільських споруд несла їм українське слово. “Вона ніколи нічого не просила для себе, тільки для людей і для спільної справи безкорисливого служіння своєму народові”, — наголосив відомий культурний і громадський діяч Володимир Приходько.

Бібліотекарі відзначили День пам’яті та примирення по-особливому

У Луганській обласній бібліотеці імені Максима Горького зібралися старобільчани, щоб поговорити про історичну пам’ять Другої світової війни. Зустріч відбулася у досить актуальному форматі дискусійного майданчика, що передбачає організацію комфортного простору для спілкування користувачів бібліотеки. Протягом зустрічі гості обговорювали місце рідного краю у світовій трагедії та визначення війни у сприйнятті кожного. Містяни також поділилися спогадами про рідних, учасників тих подій, висловили свої міркування про війну через призму сьогодення.

Найсуттєвішим показником успіху подібної зустрічі була різнобікова аудиторія, що зібралася у бібліотеці. Власні погляди висловлювали студенти, представники різних громадських і культурно-освітніх організацій, а також офіцери групи ЦВС ОТУ “Луганськ”.

Знаходити відповіді на суперечливі питання допомагав соціолог, заступник директора із соціально-гуманітарної роботи Навчально-наукового інституту фізики, математики та інформаційних технологій ЛНУ ім. Т. Шевченка Вадим Сергійович Плясов. Дискутували навколо таких проблем, як війна та мистецтво, шляхи усунення війни, прищеплення громадської відповідальності як гаранту миру та ладу в країні.

Обговорювали ідеї щодо шляхів об’єднання людей навколо історичної правди. Усі погодилися з тим, що насамперед потрібно заохочувати громаду до дискусійного майданчика — спілкування в неформальній атмосфері, де панує активне спілкування, порозуміння та взаємоповага.

Прес-центр ЛОУНБ імені О. М. Горького

Василь МАРУСИК,
заслужений журналіст України

На прощу до Тараса

Кожен з нас, хто приходить на Тарасову гору в будь-яку пору року, особливо в час Шевченкової весни (березень—травень), звертається в поклоні до поета, повторюючи слова Ліни Костенко: “Кобзарю! Знов до тебе я приходжу, бо ти для мене совість і закон”.

Шойно виданий багатоілюстрований фотоальбом-фоліант “Шевченківський національний заповідник” у співавторстві відомих наших сучасників — музеєзнавця Ігоря Ліхового та фотохудожника Василя Пилип’юка став новітнім літописом Освяченої-Намоленої-Оспіваної людьми зі всього світу Могили поета, — що вже півтора літа приходять, мов на прощу, до найвизначнішого українського генія. Завдяки творчому хисту і життєвому досвіду автори витворили цю книгу на порозі нинішнього року на замовлення Держтелерадіо України.

Ідея цього видання, присвяченого Національному заповіднику, виникла, як зазначають видавці, у процесі спілкування двох залюблених у Тараса Шевченка та рідний край українців, один із яких проживає в Києві, а інший у Львові. Але обидва вважають себе земляками та духовними нащадками великого Кобзаря і сприймають Тарасову гору як український Євєрест, сходження на який має здійснити кожний хоча б раз у житті одухотворений нащадок поета.

Епіграфом до фотоальбому автори поставили вірш “Канів” (1961) американського українця Святослава Гордіносського, котрий починається так: “Ось гора, від гір найвищих вища...” Із того часу сторічного переповнення поета й ху-

дожника маємо статтю румунського вченого Еусебіу Камілару “У Каневі”: “...біля пам’ятника Тараса Шевченка: небо і земля об’єдналися в чарівному спокої, коли-не-коли пронизуваному світловими загравами Дніпрового пояса”. І далі: “Мільйони заграв неба і відтінки речей для майбутнього Митця сповнені були смислом і покликанням, разом ополонюючи його, і він ще змалку намагався переповідати їх посередництвом кольорів. Світло для нього було музичним потоком мовчання подібно тому, як шелестіння в уяві виняткової дитини перервлювалось у світло...” (Антологія “Румунська Шевченкіана”). Це Урочисте слово бухарестського професора, на мою думку, найточніше відтворює задум І. Ліхового та В. Пилип’юка. Із прекрасною науково-публіцистичною передмовою про історію Національної святині — з поетичними афоризмами поета та думками діячів світової культури Івана Франка, Григорія Честаківського, Софії Русової, Акакія Церетелі, Льва Жемчужникова, Івана Липи, Василя Стефаніка, Івана Бунина, Райнер-Марії Рільке, Сергія

Єфремова — виступив довголітній очільник Заповідника, державний і громадський діяч, дипломат, культуролог і музеєзнавець Ігор Дмитрович Ліховий. Його співавтор — Шевченківський лауреат 1994 року, видавець 112 авторських фотоальбомів і навчальних посібників, професор, завідувач кафедри фотомистецтва Київського національного університету культури і мистецтва Василь Васильович Пилип’юк. Треба сказати, що знайий тепер у світі найпотужніший фотомитець з України знову виявив свій дар чарівного “об’єктивіста” про давню і вічно молоді Канівщину. Це новий, третій том визначного фотхудожника. Перший: “Шевченкова посвята” (до двохсотріччя поета за адресами “Живописної України”) та другий: “Україна — земля Тараса” (місяця перебування поета на рідній землі).

До честі авторів Шевченкові поетичні рядки допомогли втілити задум текстовим супроводом пейзажних або ж композиційно відтворених фотосвітлин у зимові, весняні, літні чи осінні дні ранкової, полуденної та надвечірньої

пори. Метафоричний світ образів поета і художника стали прекрасними текстовими-підписами: “Радуйся, земле, не повітатя Квітчастим злаком! Розпустися, рожевим крином процвіти”, “Не наче диво. А кругом Широколістії тополі, А там і ліс, і поле, і сині гори за Дніпром”, “Дай же, Боже, коли-небудь, Хоч на старість, стати На тих горах окрадених У маленькій хаті”... І так поетичні підписи до кожної сторінки.

Цей мистецький шедевр — своєрідний путівник, що має окремих розділ про Канів і Канівщину. І означений він словами Бориса Олійника “...І відчиня мені ворота в Канів Тарас державним золотим ключем”. Слід додати, що у виданні використані матеріали музейних фондів, де зберігаються де-

сятки тисяч експонатів мистецької Шевченкіани, а також поштові листівки, знімки з колекції Володимира Яцюка та Ігоря Ліхового, фотографії Григорія Гриценка і Віктора Тарахана. Дизайн видання створили Володимир Пилип’юк і Борис Великолова.

На мою думку, кожен з авторів міг би за кредо Марка Черемшини сказати: “Люблю поезію, писану і неписану, мальовану і немальовану, різьблену і нерізьблену”. Саме цими словами можна охарактеризувати творчу співпрацю І. Ліхового та В. Пилип’юка, в якій вони освідчили своє одухотворення Шевченковою музою і пізнання експозицій канівських музеїв, архітектурних шедеврів міста та довколишнього ареалу Тарасової гори.

Втілено ще один задум Василя Кричевського

Віта ДЗИМА,
Лариса МИКОЛЕНКО,
Ольга БЛОКІНЬ

Ще один крок до відновлення національного образу музею Тараса Шевченка біля його могили в Каневі за задумами Василя Кричевського було здійснено 15–16 травня цього року — на галереї вестибюлю встановлено дерев’яну огорожу, виконану в техніці інтарсії. Роботи за погодженням із державними та пам’яткоохоронними інституціями виконали з дотриманням чинного законодавства у сфері охорони культурної спадщини працівники ТОВ “Київське

силь Безякін) розробив ще 2008 року (на одному з фото: фрагменти інкрустованої огорожі під час одного з приїздів на Тарасову гору в 2009 р. оглядає онук архітектора музею Василь Лінде Кричевський). Проте на кресленнях 2010 року з’явився напис: “Анульовано. Виконується огорожа згідно з концепцією ТАМ “Л. Скорик”. Як відомо, сумнозвісною концепцією, затвердженою тодішнім міністром культури України М. Куліняком, перекреслювались наміри архітекторів музею Василя Кричевського та Петра Костирка щодо оформлення музею в національному стилі: повнокольоровий вітраж було замінено на сірий з відтінками, розписи на стелі закрито натяжною стелею, огорожу тоді змонтували скляну та ін.

Упродовж 2015–2016 років було розпочато в і д р о д ж е н н я пам’ятки архітектури та роботу з гідної презентації музейної колекції з урахуванням побажань численних шанувальників Тараса Шевченка з України та інших країн світу, зокрема відновлено орнаментальний поліхромний вітраж за ескізами Василя Кричевського у вестибюлі музею під керівництвом майстра-вітражиста Володимира Жегуля та заслуженого художника України, лауреата Шевченківської премії Анатолія Гайдамаки. Відкрито розписи в кесонах на стелі вестибюлю у присутності художника Василя Лінде Кричевського та представників благодійного фонду “Дар”, які здійснювали на Тарасовій горі зйомки документального фільму “Василь Кричевський”. Нинішні зміни — ще один дарунок шанувальникам Кобзаря.

міжобласне спеціалізоване науково-реставраційне проектно-виробниче управління”: начальник цеху Володимир Новосад, століяри Володимир Виштикалюк, Ян Войцеховський, Костянтин Брик, Андрій Лесин. По завершенні генерального директора Шевченківського національного заповідника Мар’яна Піняк вручив майстрам Подяки заповідника, відзначивши високу якість виконаного завдання напередодні урочистого вшанування Україною пам’яті Кобзаря.

Проектно-кошторисну документацію на виготовлення цих дерев’яних бар’єрів Інститут “УкрНДПроекстреставрація” (головний архітектор проєктів: Ва-

Валентина МАТЯШУК,
завідувач кафедри суспільствознавчої освіти, кандидат історичних наук, Львів

А тепер про отримані уроки: **Урок 1-й.** Назву його “Урок доброти, прийняття і вдячності”.

Щоранку Іван Павлович (для якого все було добрим — погода, сон, їжа... — все і всі були ДОБРИМИ!!! І тиха світла усмішка на підтвердження слів!) закликав нас розпочати день молитвою до Творця і **подякою** до Бога, до світу, одне до одного...

2-й. “Урок мужності”. Піднявшись самостійно по сходах на Тарасову кручу в Каневі, Іван Павлович звернувся до всіх із коротким словом-спогодом...

Вперше він відвідав могилу Шевченка 1948 року, взяв із неї грудку землі й склав перед собою обітницю поставити пам’ятник Кобзареві. Де, коли, який — не задумався тоді, просто внутрішньо знав: пам’ятник мусить бути! Сталося так, що тодішня влада не підтримувала душевний порив і на всі звернення він отримував жорстку безапеляційну відповідь: “Нецелесообразно...”. Але коли хтось чогось палко бажає — його енергетика починає вібрувати в космосі, притягаючи ті серця, які здатні її відчувати і підтримати. І от, завдяки його організаторській роботі з людьми, невтомному ходінню по “високих” кабінетах, непохитній наполегливості з ризиком для кар’єри, з вересня 1964 року стоїть перший у Городькому районі пам’ятник Кобзареві в селі Градівка, в якому на той

Слово про Вчителя...

Кілька слів про Учителів... Не в тім сенсі, що про тих, хто вчив пізнавати “а” чи “б”, множити чи розрізняти хімічні формули та фізичні закони, а про Вчителів по життю. Мені доля послала одного Учителя, від мудрості якого я за два дні напилася магічного бальзаму підживлення духовних сил — Івана Павловича Бучківського, колишнього голову “Просвіти” Городького району на Львівщині, а зараз — члена просвітницько-краєзнавчого товариства “Рідний край”. Ми познайомилися в поїзді, яку блискуче організували й провели голова цього товариства Василь Семенович Лило та І. П. Бучківський. Ця поїздка — це 41-і відвідини Іваном Павловичем Шевченківських місць на Черкащині, а йому вже 94-й рік від народження... На тлі духовного подвигу цієї Людини, яка вважає своїм священним обов’язком вклонитися пам’яті іншої Людини — рутинні подорожні клопоти, малозручний автобус, наші “привабливі” місцями дороги — розчинилися й розгубилися у своїй віковій куряві...

час він учителював разом із дружиною Тетяною Миколаївною.

Але в рідному селі Купновичі Самбірського району односельці почали ремствувати — мовляв, чому ж про рідне село забув?.. А кредит довіри у Вчителя був великий: народ знав, що ще в далеких 1944—1947 роках, ризикуючи життям, Іван Павлович проводив підпільний “Університет історії України” для вояків УПА. І от знову той самий шлях: визначення громадою місяця, виготовлення погруддя, насадження парку, ходіння по кабінетах і... вето “савецької власті” на 21 рік: “ніз-з-зя!”. І лише 1989 року погруддя посіло своє місце. Скільки було витрачено сил?! Хто намагався “лупати сю скалу” у нас, той знає!

3-й. Урок вірності.

Усе життя Івана Павловича — подвижницька праця на пробудження й згуртавання свідомих українців (не тих “свідомитів”, про яких зневажливо пишуть “ватники”, а справжньої шляхетної галицької інтелігенції, яка викувалася в моральному кліматі національної пам’яті і свято берегла до часу чисте прагнення бути собою у своєму краї). Два гасла, яким він не зрадив і з гідністю проніс крізь своє життя.

4-й. Урок патріотизму. Не того багатослівного, шароварно-яскравого, показово-бага-

тообіцяючого, а глибокого і щирого, за кожним словом якого — Діло!

Я не чула у своєму житті досконалішого виконання Шевченкових віршів... Голос Івана Павловича зміцнів, у ньому враз прокинулася юнацький запал, чоловіча крицева твердість і залунало понад Дніпром і кручами Шевченкове слово, писане тоді і про нас, нинішніх, теж, на жаль... (На превеликий жаль, пророчі слова й попередження ми, українці, не розчули і не взяли до керунку, як мало беремо й дотепер...) залунало, викликаючи тремтіння у тілі й непроханий сльози, які годі стримати навіть чоловікам... І зачаровано принішкли діти, і вбирали всі серцем силу й енергію двох великих Чоловіків — двох твоїх талановитих синів, Україно, — Тараса й Івана...

Колись Остап Вишня, визначаючи велич Шевченка для України, зазначив якось так: “Достатньо було однієї людини, щоб урятувати цілу націю”. Шевченко не дав зросійщитися (читай: спольщитися і т. ін.) нам, українцям, усім поголовно, поставив коло нас на стражі Своє Слово, яке й понині будить і кличе, але треба тисячі інших Учителів, які те слово понесуть до нас.

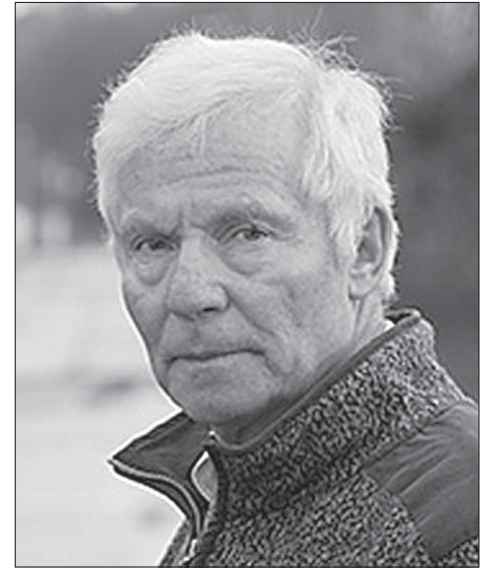
Дякую, великий Учителю Іване Павловичу, за Ваші безцінні Уроки Духу! Міцного здоров’ячка Вам, глибокошановний Іване Павловичу, на многі і благі літа!

Сказав від імені покоління

До ювілею (80-ліття з дня народження) Миколи Даниловича Томенка вийшла в світ книга “Повертаюсь сьогодні до себе” (К., 2017, видавництво “Щек”, упорядник Олесь Томенко). Це — як мозаїчне полотно долі, зіткане зі щирих думок і слів про поета, прозаїка і драматурга його друзів і колег, односельців і письменників, драматичних акторів і співаків — людей, яким небайдужа творчість Миколи Даниловича і які серцем відчували та відчують щирість і порядність, талант і простоту, людяність і доброзичливість людини, котра пройшла свої 80 років поруч із нами, завдяки нам і з Божою поміччю.

Пропонуємо фрагмент із цієї книги, автором якого є однокурсник Миколи Томенка по Київському університету, відомий літературознавець, лауреат Шевченківської премії Михайло НАЄНКО.

...Дивлюся і слухаю диск, у якому зібрані близько двох десятків пісень Миколи Томенка, і бачу, що його пісні виконує не один, а кілька пісенно-музичних колективів України: і капела бандуристів, і ансамбль прикордонного округу, і славетний хор “Льонок”. Виконання останнім колективом мені найбільше лягає на душу, бо в ньому сконцентровано щось дуже задушевне, народне і... страдницьке. Справді, страдницько-народне, яке Миколи Томенку прищепилося ще в материнській колісці. Виростав же він у тій народній глибинці, яку і не намислиш, і не позичиш у когось: вона дається тобі від народження.

Признаюсь, що під час і після першого нашого знайомства з Миколою, ми це навряд чи усвідомлювали. Були звичайними, переважно сільськими та містечковими хлопцями, які мали за плечима або армійську службу, або навчання в якомусь спеціальному середньому закладі, або й на заводі. Один із нас — у майбутньому поет і журналіст Анатолій Григоренко — склав якоюсь там миті кілька римованих рядків: “Три їх в кімнаті і з ними я, // Наче у себе вдома”. У гуртожитській кімнаті, але теж ніби вдома. Ми завжди так і залишалися вчотирьох; аж до передостанніх днів навчання в університеті. Жили ми сугутно, особливо ті, хто не одержував ніякої підмоги від батьків (Микола Томенко, як круглий сирота, був серед них) і тому мимоволі залишалися на все літо на “третьій семестр”.

Тому був не один “третьій семестр”, де наш однокімнатник був не просто рядовим учасником студентського десанту в Казахстан, а ватажком нашої бригади цілинників. Ми обрали його бригадиром, бо він за життєви-

ми мірками був чи не найдосвідченішим серед нас: адже після десятирічки працював і на шахті в Кривбасі, і чотири роки відслужив на кораблях Балтійського флоту як тральник в 21 дивізійні тральники 2 бригади, знешкоджуючи міни, що залишилися в водах морів-океанів після минулої війни з фашизмом. Із мінами на цілинних землях Казахстану ми, звичайно, не мали справ, але були пильними й зосередженими повсякчас: краї далекі, землі необжиті, умови праці (при температурі до сорока й більше градусів!) майже екстремальні. Керувати таким ділом (на нашу тодішню думку) Микола Томенко був найбільш підходящою кандидатурою. Бригадирські діла в нього йшли справно.

Найхарактерніша деталь: під час “третьох семестрів” Микола Томенко кожен вільну хвилину витрачав на складання якихось текстів. Його можна було побачити чи в наметі, чи десь окремо від гамірливого товариства з олівцем і якимось блокнотом у руках. При цьому він зосереджено дивився поперед себе, навіть ворухив зрідка губами, а потім щось хапливо заносив на папір. Таким його можна було бачити і в уні-

верситетському гуртожитку, особливо — вихідного дня, коли ми всі могли довгенько додивлятися нічні сні, а він — ні світ ні зоря — уже тримає в руках письмове начиння і плаває в якихось далеких своїх поетичних світах.

Йому вдалося лірична епіка, на яку, мабуть, і звернув увагу композитор Олександр Білаш. І не тільки “Бігли коні”. Він поклав на музику також “Шовковицю” і, мабуть, найбільш ліричну поезію М. Томенка “Білі птиці снігів”. Так названо, між іншим, і весь диск пісень на слова Миколи Томенка, де звучать у виконанні провідних вокалістів такі твори, як “Ой, не шуміть” (композитор Л. Левітова), “Під вербою б’є джерельце” і “Приходь у мої сизі вечори” (К. М’ясков), “Я твоє останнє літо” й “Мамині руки” (А. Пашкевич), “Пісня сивого лебедя” і “Нелегко в житті бути першим” (І. Шамо), “Лелека” й “Дума про поле” (А. Гайденко) та ін. Все це композитори, сказати б, першої руки в Україні, і про це потрібна окрема розмова; а я лиш зверну увагу на те, що й виконавці названих пісень у більшості випадків були талантами теж першої руки. Серед них бачимо геніальну Раїсу Киричен-

ко, самобутніх вокалістів з унікальними голосами Олександра Василенка, Віталія Білоножка, Анатолія Мокренка, Віталія Шпортька й ін.

Мені хотілося б тут трохи більше сказати про дуже вагомий цикл поетичних творів, який, мабуть, не має собі рівних в усій нашій поезії кінця ХХ століття. Маю на увазі збірку “З трудової книжки матері”, котра, з одного боку, вкладається в той тип творчості, який я назвав вище ліричною епікою, а з іншого — вона своїм головним мотивом дуже часто віддунювала в наших розмовах у студентські часи. Тоді ми справді нерідко згадували своє напівголодне дитинство, своїх батьків, а особливо — матерів, на виснажені плечі яких, по суті, лягла ота повоенна відбудова так званого народного господарства в усьому СРСР. Слово “працювати” тут не дуже точне, бо то була не звичайна праця, а справжня каторга. І про ту каторгу поетичне слово Миколи Томенка розповіло теж у каторжному дусі, що відболіло, зокрема, й у поетичній формі. Вона нагадує мені оту форму скульптурного та архітектурного втілення жертв Голодо-

мору, яке бачимо в парку Вічної Слави в Києві. Там лише свічка пам’яті видається трохи відшліфованою, а все інше навколо неї — цілковита рваність, поламність і розшарпаність; такими постають там плити навколо монумента, такими зустрічають наших сучасників символічні гроби з мільйонами померлих, назви сіл і міст яких викарбувані на таких же рваних стелах, розміщені недалеко від підніжжя монумента...

Поетична мова матеріної трудової книжки Миколи Томенка теж так само рвана-поламана, і це надає їй шемливої драматичної напруги та трагічного колориту. В музичних творах подібний настрій передається рвими звукосполученнями, а в скульптурі та в словесній поезії — саме ось такими, фактично — матеріальними вираженнями рваних форм та змістів. Думаю, що з часом знайдеться композитор, який спробує своїми засобами теж відтворити і незнаний у світі радянський голодомор, і покладену на

На тім клаптику землі

На тім клаптику землі, де нас били заметілі, де вітри збивали з ніг, ми протоптували стежинку у широкий світ... І, можливо, тому вона така й дорога нам, коли ступаємо на неї через літа. Ми бачимо на ній найдорожче — своє дитинство, в якого війна відбрала радість, а натомість дала нам латані штанці на підтяжках, полотняні торбинки, з якими ми переступили шкільний поріг, і ще по дві гарячих сльози материнських на щічках наших: нам було весело, а матері чомусь витирали сльози...

Здається, що ми ніколи ту школу не закінчимо — пірнаємо у мудрість віків, а там і дна не видно...

Не поспішайте

Не поспішайте. Зупиніться. Подайте їй руку — он край дороги бабуся стоїть, аж до землі зігнулась... Все життя своє довге перейшла, а дорогу перейти не може...

Хвіртка

За хвірткою стояла твоя самотність. Ніхто її не бачив, окрім мене.

А пам’ятаєш: я стояв по цей бік хвіртки, а ти по той, а в подвір’я твоє, що в зеленому шпориші, котився місяць впадповні, і співав хтось по той бік річки:

Тихо над річкою, ніченька темна,
спить зачарований ліс.

Тихо шепоче він казку тасмную,
сумно зітха верболіз...

Микола ТОМЕНКО. Із книги малої прози «Білі автографи»

Місяць не зупинився коло тебе, а покотився далі, вбрід перейшов річку і покотився на... пісню.

А хвіртка так і залишилась, як була... Місяць сховався у глибокому яру.

А там, де стояла ти, куш шипшини виріс...

Вітри розгойдують стару перекосену хвіртку.

Всі вітри, що йдуть з нічного осіннього поля, проходять через ту хвіртку. І лише, коли розгнівається куш шипшини, — затуляє собою дорогу холодним вітрам...

Щоб стать тобою

Я проходив крізь тебе, річко, як біла нитка крізь вушко голки, і ти не пручалась, ти не заперечувала, я відчував високий твій подих і тепло твоє відчував. Я був з тобою, а ти зі мною, я у тобі, ти у мені, річко. Твій високий берег тримав тебе, як мати дитину за руку, а тобі хотілося вирватися з його обіймів і показати всю свою силу і вроду. Але ти боялась, що я залишусь один із тим берегом, що з каменем на твоїм дні, зозулями в березі — вони шоразу полощуть тут горляночки свої у дзвінкій воді твоєї перед тим, як прокувати комусь багато-багато літ...

...Я став тобою, твоїм пругким тілом, річко. І хто нас може віді-

рвати одне від одного? Я мчав до тебе на соняшнику, і ти ще здалеку впізнавала мене...

Ти чуєш? То удари праника. Там мати моя біла по важких ріднах, по моїх полотняних штанинах...

Та хіба ти мусиш усе пам’ятати? Скільки заброд каламутило твою чисту воду! І тобі потрібен був час, щоб вода та устоялась. І я побачив твоє чисте дно і себе у тобі, річко.

Ти не викинула мене на берег, де лежав мій кінь-соняшник і чекав на мене. Я чув, як ти обіймала мене за шию і цілувала. Так тільки тато мене обнімав і цілував, коли йшов на війну...

Що ж нас ріднить з тобою, річко?

Цей берег? Цей камінь? Ця стежечка? Цей голос зозулі?

Не мовчи лише, я так давно тебе не чув...

Буденна робота

Одні вихваляють себе на всі лади, інші хочуть, щоб їх вихваляли, а ті, що знають собі ціну, роблять свою буденну чорнову роботу, бо впевнені, якою важкою буває нечесно зароблена слава: поняття дивне і хтось знає вигадане.

І все ж, це поняття мучить багатьох, бо в слави великі приві-

леї: вона дає можливість піднятися над іншими, зняти із себе тягар турбот, якими ти до цього пікся щодня, думаючи про хліб насущний.

Я поставив би гідність вище слави, бо гідність — на все життя, слава рідко коли дорівнює гідності, щоб їти поруч. Просто, слава пасує справді великим, але, на жаль, часто наздоганяє їх, коли вже переходять вони межу вічності...

Між цією хатою і мною

Між цією хатою і мною — відстань, як до зірки, що посилає своє світло крізь мільйони років...

Між цією хатою і мною — біль, який нічим не виміряти.

Між цією хатою і мною — квітка, яка так і не розквітла...

Між цією хатою і мною — друзі, що не дали впасти...

Між цією хатою і мною — вічно летить лелека і ніяк не торкнеться мене крилом...

Між цією хатою і мною — куш шипшини, який ніколи не гасить свій червоний вогник... аби не збитися зі шляху...

Між цією хатою і мною...

Цвяхи

Світлій пам’яті брата Євгена
Той піджак так і висить у снігах.

Рівно рік, як поховав я брата. Приїхав на річницю. Я бачив не раз його, заклопотаного, у цьому сірому старенькому піджачку. То криниці копав, то підлоги стелив, то лати прибивав, то з магазину ніс свіжий хліб і тюльку. Любив жартувати, а під настрій співав від душі.

І ось не стало брата. І світ спорожнів якось... Ще ж порівняно молодий...

А сірий старенький піджачок висить у снігах, ніби Євген шойно скинув його і пішов руки мити...

У правій кишені кілька цвяхів залишилось... Він не встиг забити їх, не встиг зробити щось задумане... конкретне. Всього кілька цвяхів...

Я стискую їх у кулаці і відчуваю, як вони колять мені аж у самісіньке серце...

Коні під осінніми дощами

Приїде сивий Кінь до хати та й скаже:

— Уже сіно скошено, копитами землю збито і Осінь за собою густі дощі тягне...

І йому стане сумно-сумно одному в лузі... Він заїрже до Осені, що тягне густі дощі за собою, але ніхто йому не відповідь...

А ви бачили, як пасуться коні під осінніми дощами?..

Тату, півник співає!

Тарасові

Уже далеко було до північ. Солодко спалось. Коли чую:

поетичну мову Миколою Томенком трудову книжку матері:

*Руки натружені каторжно в матері
Ніч всю гудуть...*

А там десь край поля,

чекають гектари,

Гектари отих буряків.

Яку ще страшищу придумати кару

Для пухлих уже матерів?..

Десь у середині 90-х років ХХ ст. я слухав ці рядки по радіо і, як з'ясувалося пізніше, таких, як я, слухачів було тоді немало. Їхні відгуки автор невдовзі вмістив як передмову до окремого видання “Трудової книжки матері”: слова поета “про найдорожчу, найріднішу людину стосуються кожного з нас, хто має за плечима убоге дитинство, непосильне рабство у колгоспах, голодомори 33-го та 47-го, останню війну, яка стільки горя принесла людям, в першу чергу матерям...”. Так писала ветеран педагогічної праці з Полтавщини Л. Мельник, а ще більш шемливим був відгук землячки поета Ганни Бондар, яка пам'ятала і малого хлопчика Колю Томенка, і ще живу його матір. “Колі Коля читав уривок з поеми, — писала вона, — я не раз скидала окуляри і витирала від сліз очі. Я плакала і криком кричала... Яку ж ти правду написав! І я задала, як твоя мати ранками ходила за 12 кілометрів до Мокрої Калигірки на уколи, а коли поверталася, то одразу поспішала на роботу в колгосп. І так було до останньої хвилини її життя. Зайшов Федь Колодний загадувати на роботу, а мати твоя — нежива...”.

Наостанок згадаю, що наш університетський курс філологів зразка 1961—1966 років через кожних п'ять років збирається на обов'язкові зустрічі, щоб переконатися: чи всі живі та здорові? Многії всім нам літа, а особливо — першому з нас вісімдесятирічному ювілярові Миколі Даниловичу Томенку.

— Тату, півник співає!

Стільки здивувань було, стільки радості світилось в очах дитини...

Я підсунув стілець, на якому лежав годинник, стрілки показували початок четвертої ночі...

— Чуєш, тату, півник співає. Я піду до нього!

Я реально оцінив ситуацію, і чомусь аж лоскїтливо зробилося під самим серцем. Не від того, що півник співає, а від того, що він збудив емоції в душі дитини. Коли ще почуєш у кам'яному мішку міста, щоб півник проспівав...

Та й, зрештою, не так далеко ми з сином втекли від міста: всього-на-всього були в Будинку творчості, де поруч хазяйновиті люди тримали кіз, кроликів, курей...

Півник співає!

Чув, як музику, синочкові слова.

Півник своїм нехитромудрим кукуріканням збудив зорю, збудив дитячу увагу, розбудив моє дитинство...

Електрички, машини, мотоцикли... Все це реве й гуде... А ось півник співає... Отже, є вічна потреба його слухати. Навіть серед ночі.

Не дочекавшись ранку, сніок вибіг надвір і поніс крихти хліба півникові...

Хай рев поїздів, гул машин, реактивних літаків повіки-віків не заглушить голос півника, аби діти від радості прокидалися і будили нас:

— Тату, півник співає!

Головне книжкове свято столиці

У “Мистецькому арсеналі” відбувся VII Міжнародний фестиваль “Книжковий арсенал”. На книжковому форумі свої новинки представили понад 150 видавництв, працювала секція ілюстраторів, чимало було авторських і тематичних програм, спецпроектів, сформованих кураторською командою спеціально запрошених незалежних молодих критиків, культурних менеджерів і відомих письменників.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

На мистецькому форумі представили виставку, що є ілюстрованою історією популярного журналу “Перець”. Карикатури цього часопису входили в життя кожної радянської людини як невичерпне джерело сміху й водночас замаскованої пропаганди. Чому сміялися українці? Поки що малюнки з “Перцю” — одна з найменш зрозумілих частин сміхової культури нашого народу у ХХ столітті. Ідеологізований часопис, який з регулярністю раз на два тижні задавав стандарти і параметри норми через показ спотвореного — у святах і буднях, в інтимному і публічному, сільському і міжнародному, був улюбленим, і водночас заангажованим.

На виставці представлена еволюція видань “Перцю” впродовж радянського періоду: від 1950-х років до 1991 року, а також коротко досліджується історія журналу. До речі, якщо у 70—80-х роках наклад часопису складав 2,5 млн примірників, то у часи незалежності він почав втрачати популярність, а в грудні 2013-го припинив своє існування. Однак з січня 2017-го журнал знов виходить з оновленою назвою “Перець. Весела республіка”. Виставка також пропонує короткі нариси про творчість його художників Ігоря Александровича, Олександра Козюренка, Анатолія Василенка та Радну Сахалатуєва.

Наступна виставка “Книжкового арсеналу” розповідає про історію створення ілюстрацій і макета книжки до поеми Івана Котляревського “Енеїда” Анатолія Базилевича, який своїми ілюстраціями надав твору нового звучання, використав-

ши “козацький міф” як один з основних для осмислення історії українського народу. У своїх малюнках до поеми він порушив значно глибші, архаїчні, а також сучасні пласти. Його образи — це суміш античності, сарматського міфу, етнографізму XIX століття та тогочасного бурлеску у вигляді різноманітних стилізацій. Спеціально для “Книжкового арсеналу” видано книжку “Енеїда Базилевича”, що висвітлює історію створення художником ілюстрацій, а також досліджує візуальні образи першого українського “графічного роману”.

Як козаки отримали античні бюсти, чому богині класичних міфів вільно дефілювали оголеними, але в очіпках і намистах, скільки макетів і шрифтових композицій створив художник і, врешті, чи залишилися в ілюстраціях сміх — це етапи візуальної “енеїдади”, які можна побачити на виставці. Це прев'ю до масштабного проекту “Енеїда. Героїка та еротика”, який відбудеться у серпні-вересні 2017 року в Національному художньому музеї України і є дослідженням візуальної інтерпретації поеми Котляревського.

На книжковому форумі представили багато новинок сучасної української літератури. Серед них книжка Оксани Забужко “І знов я влізаю в танк”, в якій зібрані статті, есе, інтерв'ю, спогади письменниці 2012—2016 років. Нове публіцистичне видання — це книжка для тих, хто не уникає чесних відповідей на нагальні питання і переймається викликами, які ставить перед українцями сьогодні. Тут ідеться про химери “поневоленого розуму”, про нові маски і форми, яких набу-

ває в епоху мас-медіа давня війна, про пошук героїв, про знакові постаті, а зрештою про те, як гідність і спротив нав'язаним правилам гри дають нову надію європейській цивілізації.

Сучасний поет Микола Джміль (Сергієнко) презентував на “Книжковому форумі” свої поетичні збірки “Джерело істини” і “Коло”. Усі його твори об'єднує тема духовності. Безмірна, всеосяжна Любов пронизує всі поезії митця. Це Любов до Батьківщини, Любов до Матінки-природи, Любов до всіх людей на землі.

А Євгенія Чуприна представляла свою поетичну збірку “У шубі”. Мисткиня вокалістка панк-гурту “Вапно”, членкиня українського відділення Міжнародного пен-клубу, член НСЖУ та НСПУ, голова оргкомітету премії Олеся Ульяненка.

Грузинський письменник Гіоргі Кекелідзе запросив на автограф-сесію з нагоди виходу в перекладі українською його книжки “Гурійський щоденник”. Г. Кекелідзе — молодий грузинський поет, прозаїк, публіцист, науковець. Вже кілька років він очолює найбільшу книгозбірню країни — є генеральним директором Парламентської бібліотеки. Народився і виріс у колоритному куточку Грузії — Гурії. Звідти й назва книжки — “Гурійський

щоденник”. Ця книжка — зразок популярного нині жанру нон-фікшн, документальної прози, побудованої на спогадах із чіткою авторською позицією і з елементами художності. Тут не лише приватні історії, а правдиві притчі, сповнені глибокого змісту. Це автобіографічний есей, в якому особиста історія переплітається з історією всього народу.

Чимало гостей відвідало стенд видавництва “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА”. Одне з провідних дитячих видавництв країни запропонувало щойно видані книжки “Велика ілюстрована книга казок”, в якій розміщені твори українських та іноземних авторів, “Джем Пірі” Сейри Макінтрай та “Куди відлітають риби” Ростислава Попського. Також видавництво презентувало книжку вибраних віршів Дмитра Павличка “Два кольори” та найповнішу версію “Української поезії ХХ століття”, обсяг якої більше двох тисяч сторінок.

Видавництво “Старого Лева” пропонує видані у перекладі українською твори Ернеста Хемінгуей, цикл книг Люсі Гокінг та Стівена Гокінга, а також “Щастя у моїх руках” Аньєс Мартен-Люган, “Це мій дім” Кетрін Інгрем, “Пригоди всіх речей” Елізабет Гімберт.

Харківське видавництво “Клуб сімейного дозвілля” ознайомило з літературою із історії України “Війна з державою чи за державу. Український повстанський рух 1917—1921 рр.”, “Світанок української держави”, “Від Рейхстагу до Івдовіми. Україна та українці у Другій світовій війні”, “Україна радянська. Ілюзії та катастрофи “комуністичного раю”, “За лаштунками “Волині-43”. Невідомо українсько-польська війна”. Львівське видавництво “Апріорі” привезло до столиці книжки Романа Горака “Бажав я для скованих волі. Біографія Івана Франка” та “Втеча у прірву. Есе про Леся Курбаса”, Галини Хоткевич “Там, де не колеться трава. Гнат Хоткевич та його родина”.

А видавництво Вадима Карпенка разом із директором Івано-Франківської обласної філармонії підготувало “Словник музичних термінів”, що містить близько 3000 основних термінів музикознавства та музичної грамоти, назв музичних інструментів та їхніх основних частин. У словнику також можна знайти і графічні зображення диригентських схем та основних рухів українського народного танцю.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Вечір і ніч у музеї

Столичні музейні заклади підготували насичені програми, присвячені Міжнародному дню музеїв. Національний музей “Меморіал жертв Голодомору” презентував перший український звуковий фільм “Ентузіазм (Симфонія Донбасу)” та фольклорне дійство “Зерно зростає...”; Національний центр народної культури “Музей Івана Гончара” запропонував на нічну екскурсію “Українська традиційна ніч”, а Музей театрального, музичного та кіномистецтва України запропонував незабутню подорож алеєю зірок.

Перший український звуковий фільм “Ентузіазм (Симфонія Донбасу)” зняв метр світового кіноавангарду Дзига Вертов. Він вийшов на великий екран 1930 року. Фільм про успіхи й досягнення першого п’ятирічного плану СРСР, де оспівано індустріалізацію та колективізацію, пропаговану владою і підтримувану частиною населення, введеного в оману. Сьогодні цей фільм дивитися важко, оскільки сучасний глядач розуміє, наскільки суперечливими є кадри фільму і на що обернулася ідеологія, майже ідеально прописана на папері. Однак і сьогодні є люди, які підтримують радянську політику і не розуміють причин Голодомору. Саме ці люди — опора агресора на окупованих територіях Донечкої і Луганської областей.

А друзі Національного музею “Меморіал жертв Голодомору” — етномайстерня “Коло” з Вінниці через мистецьку замальовку “Зерно росте...” змусила подумати про неосяжність національної

катастрофи, яка спіткала український народ у ХХ ст. — Голодомор, і про те, що попри все нація сформувалась, ті, хто вижив після геноциду, дали життя наступним поколінням, які проголосили незалежну українську державу і здійснили Помаранчеву революцію та Революцію гідності.

Національний центр народної культури “Музей Івана Гончара” розсекретив історії пам’ятних знахідок фундатора Музею Івана Гончара — предметів його збірки, з яких усе починалося. Це п’ять унікальних народних картин “Козак Мамай” із Фастова на Київщині, з міста Кобеляки і се-

ла Остап’є на Полтавщині, ікони “Святий Микита” та “Янгол зі свічкою”, які Іван Гончар, за народними переказами, вважав написаними Тарасом Шевченком, легендарна дерев’яна скульптура “Спаситель” (“Святитель”) із Мотронинського монастиря на Черкащині, червоний гуцульський сердак з с. Білоберезка на Косівщині та біла свита з с. Нові Санжари (Полтавщина), яку збирачеві, на жаль, так і не вдалося придбати.

Наступний святковий захід Музею Івана Гончара — інтерактивна екскурсія, під час якої мовчазні експонати “ожили” і “за-

говорили”. Гості почули живий спів, що був невід’ємною частиною життя українців у будні і свята, в радості і горі; побачили роботу майстрів і відчували неперервність традиції протягом сотень років.

Нічна екскурсія “Українська традиційна ніч” допомогла відчувати таємничість і силу української ночі. Відвідувачі Музею дізналися про особливості ночей, у які взагалі заборонено спати, про роботу, яку виконували лише вночі, про сакральні дії та предмети побуту, які набували магічної сили та за допомогою яких можна було пророчити та змінювати долю.

Завершилося свято забутими танцями наших предків під живий супровід трієстих музик.

Святкова програма у Музеї театрального, музичного та кіномистецтва України складалася з трьох частин. У першій співробітники Музею Тетяна Зілінська, Олена Стаднік, Ірина Зубаченко, Наталія Гаврилко та Світлана Валюца розповіли про життя світових театральних знаменитостей — афроамериканського актора

Айру Фредеріка Олдріджа, який був знайомий із Тарасом Шевченком, та Сари Бернар, а гості мали змогу відчувати себе зірками й залишити відбитки на музейній алеї зірок. Також відвідувачі дізналися багато цікавого про відомих діячів української культури.

Зокрема Марко Кропивницький настільки достовірно відтворював образ Йосипа Бичка у виставі “Глитай, або ж Павук”, що під час одного з показів його наречена, яка була присутня у залі, викрикнула “негідник!” і після цього розірвала заручини. Іван Франко — перший професійний український письменник, який багато років жив винятково з літературної праці, а також полюблив ловити рибу руками у стрімких гірських річках. А Симон Петлюра до буремних революційних часів очолював літературну частину Театру Миколи Садовського, був театральним критиком і видавцем.

Під час другої частини гості поринули у світ старих кінофільмів, що нагадували легкі сновидіння. А третьою став унікальний музичний перформанс.

Тетяна Зілінська розкриває таємниці творчості Івана Франка

Фольклорне дійство “Зерно зростає...”

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2017

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 73

на 1 місяць	11 грн 46 коп.	на півроку	65 грн 66 коп.
на 3 місяці	33 грн 68 коп.	на рік	130 грн 12 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітянської роботи
Надія КИР’ЯН

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР’ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.
Загальний наклад у травні — 20 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

